

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

ЗЭФЭХЪЫСЫЖЬХЭР АШЫГЪЭХ, ПШЪЭРЫЛЪХЭРИ КЪАГЪЭНЭФАГЪЭХ

2009-рэ ильэсым Адыгэ Республикэм социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэу ышIыгъэхэм ыкIи 2010-рэ ильэсым иапэрэ ильэсныкьо пшъэрылъу зыфагъэуцужьыхэрэм афэгъэхьыгъагъ АР-м и министрэхэм я Кабинет игъэкIотыгъэ зэхэсыгъоу тыгъуасэ иIагъэр. Ащ иIофшIэн хэлэжыагъ АР-м и Президенту ТхьакIуцынэ Аслъан.

— Ильэсэу икIыгъэм зэфэхьысыжьхэр фэпшIымэ, ар зэрэкиныгъэр апэдэдэ кыхэбгъэщын фæе, — кыIуагъ зэхэсыгъом пэублэ псалъэ кышшишIэ республикэм ипашцэ. — Къиныгъоу къэуцухэрэр дэгъэзыжыгъэнхэмкIэ амалэу тилэхэм 2009-рэ ильэсыр яушэтыпIагъ. Экономикэ кризисым илэхъан гумэкIыгъуабэ тапашъхэ къиуцугъ, ахэр зэшIохыгъэнхэм пæе экономикэм илэхъанкьо анахъ шъхьалэхэм хэхъоныгъэхэр ягъэшIыгъэнхэм тыналэ тедгъэтыгъ, зэфэхьысыжьхэм кызырагъэлъэгъуагъэмкIэ, ар лъэбкъу тэрэзыгъ. Къиныгъохэм ялэхъан социальнэ мэхъанэ зилэ зы программэ зэфтшIыжыгъэп, ары пакIошъ, объект 48-рэ тыухыжын тлэкIыгъ. Цыфхэм ящIэклэ-псэукIэ нахъышIу шIыгъэным, экономикэм хэхъоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэм, инвестициехэм ахэгъэхъогъэнхэм фэлэжьэрэ республикэ ыкIи федеральнэ программэхэм ягъэцкIэн тыналэ тедгъэтыгъ. АР-м и Правительствэ илэхъан кыкIоцI Iофыгъоу зэшIуныгъэр макIэп, анахъу кыхэбгъэщын фаер республикэ бюджетыр сомэ миллиард 12,3-м лъыкIэдгъэхъан зэрэтлэкIыгъэр ары. Непэ Адыгейм хэхъоныгъэхэр ышIынхэм пæе сьд фэдэрэ лъэныкьоки федеральнэ гупчэр кыддэлэпылэным фэхъазыр, ау тэри зы чIыпIэ тимысэу, хэкIыпIэу щылэхэм тæусэзэ, тилэпшIэн лъыдгъэкIотэн фæе. Шыпкэ, гумэкIыгъоу, шыкIагъэу тилэри макIэп, ау а зэкIэри дэдгъэзыжын зэрэтлэкIыщтым сицыхъэ телъ.

Ильэсым зэфэхьысыжьэу фэхъугъэхэм ыкIи пшъэрылъу зыфагъэуцужьыхэрэм нахъ игъэкIотыгъэу къаегушылагъ АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат.

— Президентым кызырэхигъэщыгъэу, кризисым илэхъан Iофыгъоу, гумэкIыгъоу

зэшIотхын фæе тапашъхэ къиуцугъэр макIэп, — кыIуагъ АР-м и Правительствэ ипашцэ. — Экономикэ къиныгъохэм япэрэ мафэхэм къащегъэжыагъэу кризисым пэшIуеклогъэным пæе АР-м и Президент зипэщэ республикэ штаб, зэкIэ муниципальнэ образованиехэм кризисым пэшIуеклорэ комиссиехэу Iоф ащызышIэхэрэр зэхэтцагъэх. Социальнэ мэхъанэ зилэ программэу дгъэнэфагъэхэм яшIуагъэкIэ, Адыгейм чIэнэ-гъэшхохэр ымышIыхэу кризисым кыхэкIын ылэкIыгъ, экономикэм хэхъоныгъэу ышIыхэрэр кызытеуцугъэхэп. Пшъорыгъэшъу кэпIон ху-

мэ, 2009-рэ ильэсым республикэм и ВВП проценти 102-рэ хэхъоныгъэу ышIыгъ. Джьыри зэ кыхэзгъэщымэ сшIоигъу. Правительствэм Iофэу ышIэрэр зэкIэ зыфэгъэхьыгъэр цыфхэм ящIэклэ-псэукIэ нахъышIу шIыгъэныр ары, джары непэ УФ-м и Президентэу Дмитрий Медведевым регионхэм япашцэхэм пшъэрылъ шъхьалэу къафигъэуцурэр. Социальнэ мэхъанэ зилэ объектхэу тшIыгъэхэм анахъ шъхьалэу къахэбгъэщынхэ плэкIышIтхэр кIэлэцIыкIу диагностическэ

гупчэр, макIэу зэхэзыххэрэм ыкIи зымылэгъухэрэм яеджэлэ-интернат, Адыгъа-лэ щыдгъэпсыгъэ гурыт еджапIэр, нэмыкIхэри. Туризмэм зегъэушъомбгъугъэным пæе амалышIухэр зылэкIэлъ МыекIопэ районым инфраструктурэ хэхъоныгъэхэр егъэшIыгъэнхэр, мыщ шыпсэурэ цыфхэм ящыкIэгъэ гъэстыныпхъэ шъуантIэр, псыр алэкIэгъэхъэгъэнхэр тинэплэгъу идгъэкIырэп. Ащ фэIорышIэрэ программэхэм яшIуагъэкIэ мы ауужырэ илэхъан районым хэхъоныгъэшIухэр ышIыгъэх, тапэки а IофшIэныр лъыдгъэкIотэщт. IофшIапIэ чIэзынагъэхэм япчъагъэ нахъ макIэ тшIын тлэкIыгъ, лэжъапкIэм итынклэ чIыфэ ттемилъэу ильэсыр кызытынэкIыгъ. Кризисым пэшIуеклорэ программэм ишIуагъэкIэ, нэбгырэ мин 15,6-мэ IофшIапIэ чIыпIэхэр ядгъэгъотыгъэх.

Кризисым илэхъан анахъ къинышхо зылэгъугъэхэм ащыщ республикэм ипромышленнэ комплексы. Мы отраслым Iэпылэгъу фэхъугъэным пæе

Iофыгъо макIэп зэшIотхыгъэр, Iофтхъабзэу зэхэтцагъэхэм яшIогъэшхо кызырэкIуагъэми щэч хэлъэп. 2009-рэ ильэсым изэфэхьысыжьхэм кызырагъэлъэгъуагъэмкIэ, промышленнэ производствэм ииндекс проценти 100-м кхэхъугъ. Адыгейм муниципальнэ образовани 9-м щыщэу 5-мэ промышленнэ производствэм

хъушт. Цыфхэм ящыкIэгъэ гъомылапхъэхэр нахъ пыутэу ащэфынхэ амал яIэным пæе 2009-рэ ильэсым муниципальнэ образованиехэм ермэлыкхэр пчъагъэрэ ащызэхэтцагъэх, продукцияу ащ къаращалIэрэр бэдэр уасэхэм анахъи процент 20 — 30 фэдизкIэ нахъ ащыпыутыгъ, тапэки мыщ фэдэ екIолIагъэр

ылэхъанкIэ хэхъоныгъэхэр ашIынхэ алэкIыгъ. Мыщ дэжыым анахъ шъхьалэу кыхэбгъэщын фаер кадрэу щылэхэр къэдгъэнэжыынхэ зэрэтлэкIыгъэр ары. Мы отраслым шыкIагъэ е гумэкIыгъо илэпIоныр тэрэзэп, ау Iофым екIолIэкIэ тэрэз кыфэбгъотымэ, зэкIэри зэшIохыгъэ зэрэхъуштым уицыхъэ тебгъэлъы

дгъэфедэщт. Республикэ гупчэрэ муниципальнэ образованиехэр инвестиционнэ проект 45-рэ къагъэхъазырыгъ. Ащ ишIуагъэкIэ 2007 — 2009-рэ ильэсхэм капитал шъхьалэм инвестициеу хэтлэхъагъэр сомэ миллиард 37,4-м кхэхъугъ.

(ИкIэух я 2—3-рэ нэкIуб. арым).

ЗЭФЭХЬЫСЫЖЬХЭР АШЫГЪЭХ, ПШЪЭРЫЛЪХЭРИ КЪАГЪЭНЭФАГЪЭХ

(Апэрэ нэкIубгъом
къыщечжэ).

БлэкIыгъэ илъэсым тыухыгъэ проектхэм сомэ миллион 600 фэдиз апэIудгъэхагъ, IофшIэпIэ чIыпIэ 434-рэ къызэIутхыгъ. Кризисым илъэхъан анахъэу тынаIэ зытедгъэтыгъэхэм ащыщ бизнес цIыкIумрэ гурытымрэ хэхъоныгъэхэр ягъэшыгъэным дэлэжъэгъэныр. Мыщ фэIорышIэрэ программэхэри щыIэх. 2009-рэ илъэсым ахэм ягъэцэкIэн сомэ миллион 238,7-рэ пэIудгъэхагъ, предприниматель нэбгырэ мин 16-м ехъумэ IэпыIэгъу тафэхъугъ. Зигугъу къэсшIыгъэ уахътэм къыклоцI предприниматель 43-мэ субсидиэхэр (сомэ миллион 21,4-рэ), бизнесым пыл нэбгырэ 239-мэ микрокредитхэр (сомэ миллион 50,5-рэ) алэкIэдгъэхагъэх. Джащ фэдэу федеральнэ ыкIи республикэ бюджетхэм къатIупщыгъэ ахыщэм ишIуагъэкIэ бизнес-инкубатор республикэм щытшIын тIэкIыгъ. Ащ промышленнэ предприятиеу 8 ыкIи бизнес цIыкIум иофис 18 чIэфэщт. Предпринимательхэм IэпыIэгъу афэхъугъэным фэлэжъэрэ программэм игъэцэкIэн пэIухъанэу мы илъэсым республикэ бюджетым сомэ миллион 60 къытIупщыщт, сомэ миллион 230-рэ федеральнэ гупчэм къытIэкIыгъэхъанэу заявкэ ттыгъэ. Илъэсым изэфэхьысыжъхэр пшIыхэмэ, тшIагъэр зэрэмымакIэр къыхэзгъэщы сшIоигъу. Ау джыри зэшIотхынэу тапашъхъэ итыр зэрэмымакIэр къыдэтлгытэзэ, зэкIэми тIо зэхэлъэу, зыкIыныгъэ тазыфагу илъэу ыпэкIэ тылгыкIотэн фае. Джары 2010-рэ илъэсым иапэрэ илъэсныкыо пшъэрылъ шъхъаIэу зыфэдгъэуцужьырэри.

АР-м и Премьер-министрэ игуадзэу **Алексей Петрусенкер** псауныгъэр къэухъумэгъэным, гъэсэнэгъэм, нэмыкI лъэныкыохэм япхыгъэ програм-

шIуихыгъэхэм, тапэкIэ пшъэрылъэу зыфагъэуцужьыхэрэм клэкIэу къащыуцугъ. Къэгъэлэгъонэу щыIэхэм уагъэрэ-зэнэу щыт нахъ мышIэми, цIыфхэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахъышIу шIыгъэным чанэу Iоф дэшIэгъэн зэрэфаер гупшысэ шъхъаIэу А.Петрусенкэм идоклад къыщыхыгъэщыгъ.

Премьер-министрэм идоклад игъэкIотыгъэу къыщыхыгъэщыгъэхэм ащыщ республикэм имэкъумэщ хъызмэт. Нэужым мы отраслым АР-мкIэ ипашцэу **Юрий Петровыр** лъэныкыо зэфэшъхъафхэмкIэ хэхъоныгъэу ашIыгъэхэм къатегушылагъ. 2009-рэ илъэсым мэкъумэщ хъызмэтым щыла-

жъэхэрэм сомэ миллиарди 9,9-рэ ауасэ продукции зэфэшъхъафэу къахыжыгъ. Ар 2008-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, проценти 6,7-кIэ нахъыб. 2006-рэ илъэсым узэкIэлэбжымэ, пстэумкIи чIыгу гектар мини 189-рэ алэжыыщтыгъэмэ, 2009-рэ илъэсым а пчъагъэр мин 217-м нагъэсыгъагъ, мы илъэсым алэжыыщтыр гектар мин 220-рэ мэхъу. Аужырэ илъэсыным лэжыыгъэу аугъоижьырэр тонн мин 470-м нагъэсы, гектар пэпчъ блэкIыгъэ илъэсым центнер 40 фэдиз къырахыжыгъ. Илъэс пчъагъэкIэ зэпыугъагъэу чIыплгъым илжыын 2009-рэ илъэсым рагъэжъэжыгъ. Джэджэ районым пстэумкIи гектар 252-рэ щапхыгыгъагъэмэ, мыгъэ ар гектар минрэ 500-м нагъэсын гухэлъ яI. Джащ фэдэу пынджлэжыным зырагъэушъомбгъуным пае АР-м и Президент иунашбокIэ гектар пчъагъэу апхыыщтым зэрэхагъэхъошт шIыкIэм иамалхэр зрахъэх. БлэкIыгъэ илъэсым гектар мини 3,3-мэ алэжыыгъагъэр, мыгъэ ар мини 4-м нагъэсынэу ыуж итых. Юрий Петровым къызэриIуагъэмкIэ, пынджлэжыпIэу республикэм иIэ гектар мин 12,5-м щыщэу мини 5,5-р зыпкъ игбгъэуцожьын фае. Шэуджэн, Тэхъутэмыкыое ыкIи Красногвардейскэ районхэм пынджэу ашъагъырэ хэгъэхъонэу амалышIухэр яIэх. Нэужым министрэр былымхъунымкIэ хэхъоныгъэу ашIыгъэхэм къатегушылагъ. 2008-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, былымхъуным

пылхэм къатIупщырэ продукциер: лыр процент 17,7-кIэ, шэрзы проценткIэ, клэнкIэр процент 16-кIэ нахъыбэ хъугъ. Мы илъэсым ищылэ мазэ и 1-м ехъулэу къызэралгытэгъагъэмкIэ, хъызмэтшIапIэхэм былымшъхъэу яIэр пстэумкIи мин 47-м ехъу.

Мэкъумэщ хъызмэтым IэпыIэгъу етыгъэным пстэумкIи сомэ миллион 670-рэ пэIухъагъ. Ащ щыщэу сомэ миллион 507-р федеральнэ бюджетым къыхыгъэу къатIупщыгъ. Республикэ бюджетым щыщэу ащ пэIуагъэхъагъэр пстэумкIи сомэ миллион 163-рэ мэхъу. Къуаджэм хэхъоныгъэ егъэшыгъэным фэгъэхьыгъэ федеральнэ ыкIи республикэ программэхэм къадыхэлъытагъэу, гъэстыныпхъэ шъхъуантIэм, псым якъэкIуапIэхэм ягъэпсын, унэгъо ныбжьыкIэхэм псэукIэ амалэу яIэр нахъышIу шIыгъэным пстэумкIи сомэ миллион 155-рэ апэIуагъэхъагъ. Программэм Iоф зишIэрэм къыщыублагъэу унэгъуи 100-мэ унэхэр аратыгъэх. Мы илъэсым ащ джыри сомэ миллион 189-рэ пэIуагъэхъанэу рахъухъагъ. ГъомылэпхъэшI отраслым щылэжъэрэ предприятиехэм блэкIыгъэ илъэсым сомэ миллиарди 7,5-рэ ауасэ продукции къыдагъэкIыгъ ыкIи IуагъэкIыгъ.

АР-м псауныгъэм икыэухъумэнкIэ и Министерствэ Iофэу ышIагъэм фэгъэхьыгъэ докладэу ащ ипашцэу **Натхъо Разыет** къышIыгъэм къызэрэщыIуагъэмкIэ, блэкIыгъэ илъэсым мы отраслым пстэумкIи сомэ миллиарди 2-рэ миллион 340-м ехъу пэIуагъэхъагъ. 2008-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, ар миллион 270-кIэ нахъыб. Адыгэ республикэ сымэджэ-

щым, республикэ клэлэцIыкIу сымэджэщым, республикэ перинатальнэ гупчэм технологиякIэу лъэхъаным диштэхэр ашагъэфедэ зэрэхъугъэм ишIуагъэкIэ, медицинэ IэпыIэгъу зищыкIагъэу республикэм икIыштыгъэр нахъ макIэ хъугъэ. ГушыIэм пае, 2008-рэ илъэсым нэбгырэ 1906-мэ нэмыкI чIыпIэхэм къащIэзэгъагъэхэмэ, блэкIыгъэ илъэ-

сым а пчъагъэр 1475-м къэсыгъ. Арэу шытми, федеральнэ учреждениехэм IэпыIэгъу къащарамыгъэу пIон пIэ-кIыштыгъ. ПстэумкIи УФ-м иIэзэпIэ зэфэшъхъафхэм нэбгырэ 561-мэ къащIэзагъэх. Ащ щыщэу нэбгыри 120-р клэлэцIыкIу. ПстэумкIи ащ сомэ миллион 56-м ехъу пэIухъагъ. Федеральнэ ыкIи республикэ программэхэм, лъэпкъ проектэу «Псауныгъ» зыфиIорэм къадыхэлъытагъэу республикэм иучреждениехэр оборудование дэгъухэмкIэ зэтэгъэпсыхыгъэнхэм лъэшэу Iоф дашIэ. Ащ фэдэу блэкIыгъэ илъэсым Адыгэ республикэ сымэджэщым, Мыекъопэ къэлэ сымэджэщым, онкологическэ ыкIи психоневрологическэ диспансерхэм сомэ миллион 50-м ехъу аосэ оборудование ачIагъэуцагъ. «Урысыем и Къыбл» зыфиIорэ федеральнэ программэм къыдыхэлъытагъэу клэлэцIыкIу диагностическэ гупчэмрэ Адыгэ къалэ дэт сымэджэщымрэ пстэумкIи зэхэубытагъэу сомэ миллион 250-рэ къафатIупщыгъ.

ИнвестициехэмкIэ республикэ программэм ишIуагъэкIэ, поселкэу Яблоновскэм дэт поликлиникэм ишIын аухыгъ, ащ сомэ миллион 103-рэ пэIухъагъ. Психоневрологическэ диспансерым икорпусыкIэрэ котельнэу сымэджэщыр къэзыгъэфэбэщтыр ауххи атIупщыгъэх, наркологическэ диспансерым илабораториерэ онкологическэ диспансерым ихирургическэ отделение-рэ агъэцэкIэжыгъэх. Ахэм пстэумкIи сомэ миллион 60 апэIуагъэхъагъ.

АР-м псэолээшIынымкIэ, транспортымкIэ, псэу-пIэ-коммунальнэ ыкIи гъогу хъызмэтхэмкIэ и Министрствэ Iофэу ышIагъэм фэгъэхьыгъэ доклад къышIыгъ ащ ипашцэу **Валерий Картамышевым**. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, блэкIыгъэ илъэсым кризисым зиушъомбгъуыгъагъ нахъ мышIэми, республикэм псэолээшIын Iофэу щызэшIуахыхэрэм апэIуагъэхъагъэр сомэ миллиарди 7,8-рэм нэсыгъ. Ар ыпэрэ илъэсым нахъ процент 16-кIэ нахъыб. Анахъ мэхъэнэ ин зиIэ объектэу аухыгъэхэм ащыщых клэлэцIыкIу диагностическэ гупчэр, клэлэцIыкIу хъафизэхэмрэ дэу зылэгъухэрэмрэ зыщырагъэджэхэрэ еджэпIэ-интернатэу Мыекъуапэ дэтыр, Адыгэ къалэ иеджапIэ, футболист ныбжьыкIэхэр зыщыгъэхъазырщт Адыгэ региональнэ гупчэр, поселкэу Яблоновскэм дэт поликлиникэр.

Республикэм ис унэгъо ныбжьыкIэхэм псэупIэхэр ягъэгъотыгъэнхэм фэгъэхьыгъэ про-

граммэу 2006 — 2010-рэ илъэсхэм ателъытагъэр гъэцэкIэгъэным илъэсыным къыклоцI, 2006 — 2009-рэ илъэсхэм,

пстэумкIи сомэ миллион 71,5-рэ пэIуагъэхъагъ. Ащ щыщэу сомэ миллион 26-р федеральнэ бюджетым, 24-р республикэ бюджетым ыкIи 21,5-р чIыпIэ бюджетым къахыжыгъэх. ЗэкIэмкIи унэгъо ныбжьыкIэ 200-мэ унэхэр къаратыгъэх.

Аужырэ илъэсхэм унэу республикэм шагъэуцоу зычIэхъахъэрэм япчъагъэ зэрэхъагъэр министрэм къыхыгъэщыгъ. Ащ фэдэу 2006-рэ илъэсым зэкIэмкIи квадратнэ метрэ мин 37-рэ ашIыгъагъэмэ, 2009-рэ илъэсым ар квадратнэ метрэ мини 120-м нэсыгъ. Джащ фэдэу АР-м и Президент иIэпыIэгъукIэ гъогу хъызмэтым мылгъоу пэIуагъахъэрэ нахъыбэ хъугъэ. БлэкIыгъэ илъэсым апэрэу мы отраслым сомэ миллиардым ехъу хэлъхъагъэ хъугъэ. Ар зыпэIуагъэхъагъэхэм игъэкIотыгъэу къатегушылагъ.

БлэкIыгъэ илъэсым кризисым икыныгыгъэхэр къызэпачыгъэх нахъ мышIэми, мы министрствэм епхыгъэ гъогушI предприятиехэр къызэрэзтэмыуцуагъэхэр, ары пакIошъ, хэхъоныгъэхэр зэрашIыгъэхэр министрэм къыхыгъэщыгъ. 2009-рэ илъэсым ахэм пстэумкIи сомэ миллион 665,8-рэ къалэжыгъ. Ар 2008-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, сомэ миллион 217-кIэ нахъыб.

АР-м IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэхэмкIэ иминистрэу **Наталья Широкова**м къызэриIуагъэмкIэ, социальнэ фэIо-фашIэхэр зыгъэцэкIэрэ учреждениехэм ялыгъын ыкIи законодательствэм къыдилытэхэрэм ягъэцэкIэн пстэумкIи 2009-рэ илъэсым сомэ миллиардрэ миллион 340-м ехъу пэIуагъэхъагъ. Ар ыпэрэ илъэсым пэIуагъэхъагъэм сомэ миллион 291-кIэ нахъыб. Цыфхэм социальнэ IэпыIэгъу ятыгъэным, пособиехэм ыкIи нэмыкI социальнэ ахыщэ тынхэм апэIуагъэхъагъэр сомэ миллион 966-м ехъу. Ащ щыщэу сомэ миллион 492-р республикэ бюджетым къыхыгъ.

Социальнэ IэпыIэгъухэм

мэхэр республикэм зэрэшагъэцэкIагъэхэм къытегушылагъ. Джащ фэдэу мы аужырэ илъэсыным республикэ бюджетыр фэдишкIэ нахъыбэ ашIын зэралэжыгъэм, социальнэ мэхъанэ зиIэ программэхэр щыIэныгъэм щыпхырыщыгъэнхэм пае АР-м и министрэ-хэм я Кабинет Iофыгъоу зэ-

ЗЭФЭХЫСЫЖЬХЭР АШЫГӔХ, ПШӔРЫЛӔХЭРИ КӔАГӔЭНЭФАГӔХ

кӕатегушылӕзӕ, анахъ шӕхӕ-
лӕу кӕыхигӕзӕгӕхӕм ашыц
Хӕгӕгу ззошхом иветеран-
хӕм унӕхӕр кӕащӕфынхӕм
пае субсидиехӕр зӕрара-
тыхӕрӕр. Министрӕм кӕыз-
риуагӕмкӕлӕ, 2005-рӕ илӕ-
сым гъэтхәпэм и 1-м кӕыш-
у-благӕу чӕзыум хӕтыгӕ нӕб-

хӕхӕоныгӕхӕмкӕлӕ и Министе-
рствӕ агӕхӕыгӕх.

Мы докладхӕм ауж кӕгу-
шылагӕх Мыекӕопӕ кӕлӕ ад-
министрацием ипашӕу Михаил
Черниченкӕр, Мыекӕопӕ район
администрацием ипашӕу Евге-
ний Ковалевыр, Ассоциациеу
«АР-м имуниципальнӕ обра-
зованиехӕм я Совет» зыфи-
лорӕм иправление ипашӕу, Джӕджӕ рай-
оным инародинӕ депутат-
хӕм я Совет итхӕматӕу
Виталий Гуменюк, ЗАО-у
«Картонтара» зыфилорӕм
игӕцӕкӕлӕ директорӕу
Сергей Погодиныр, шӕм
хӕшыкыгӕ гъомылап-
хӕхӕр кӕыдзӕыгӕ-
кыхӕрӕ Мыекӕопӕ ком-
бинатым ипашӕу Шӕхӕ-
лӕхӕ Руслӕнӕ, Шӕу-
джӕн районым ит мӕк-
у-мӕш хӕызмӕтшӕлӕу
«Заря» зыфилорӕм ипашӕу
Кӕгӕгӕзӕжӕ Мура-
тӕ, нӕмыкыхӕри. Ахӕм
лӕфыгӕу кӕыхагӕзӕ-
гӕхӕм яджӕуагӕу нӕу-
жым Премьер-минист-
рӕр кӕгушылаг.

Зӕхӕсыгӕм илӕуым АР-м
и Президент Кӕралыгӕо Со-

агӕгӕмкыхӕу предложение
зӕфӕшӕафхӕр кӕзыхы-
гӕхӕм «тхӕашӕуегӕпсӕу»
кӕарилуаг.

— Республикӕм игӕцӕ-

цыфхӕм кӕалӕжыӕрӕр нахы-
бӕ хӕуным буж итынхӕу ми-
нистрӕхӕм я Кабинет хӕтхӕми,
муниципальнӕ образование-
хӕм япашӕхӕми пшӕрылӕ

хӕызмӕтым шагӕфедӕнӕу тех-
никӕ зӕфӕшӕафхӕр зӕрара-
тыштхӕр кӕылуаг. Ар яцӕнӕрӕ
чӕзыу араты, зӕкӕмкыи техни-
кӕ 24-рӕ мӕхӕу, сомӕ миллион

гырӕ 46-м шыцӕу 43-мӕ блӕ-
кыгӕ илӕсым субсидие-
хӕр аратыгӕх. Ащ зӕкӕмкыи

рӕр кӕгушылаг.

Зӕхӕсыгӕм илӕуым АР-м
и Президент Кӕралыгӕо Со-

сомӕ миллион 28-м ехӕу
пӕлуагӕхӕаг. Нахъ класу чӕ-
зыум хӕуцауагӕхӕу псӕупӕ
ятыгӕн фаеу непӕ республи-
кӕм ветеранӕу исыр нӕбгыри
128-рӕ мӕхӕу. Ахӕм апае заяв-
кӕхӕр УФ-м региональнӕ

ветым — Хасӕм идепутат-
хӕм республикӕм игӕцӕкӕлӕ
хабзӕ зӕгурылоныгӕ дырӕлӕу
лӕф зӕрадашӕрӕм фӕшӕ кы-
зӕрафӕразӕр кӕылуаг, зӕхӕ-
сыгӕм хӕлӕжагӕхӕу, лӕ-
фыгӕу республикӕм илӕхӕм

кӕлӕкӕ хабзӕ лӕфӕу ышӕрӕри,
министрӕхӕм я Кабинет зӕ-
шӕлуыхӕрӕри, чыпӕ зыгӕ-
лӕрышӕжыпӕхӕм ялӕфшӕн
зӕрӕзӕхӕрӕри цыфхӕм ящӕ-
лӕкӕ нахышӕу шыгӕнӕм
фӕгӕзӕгӕнхӕ фае. Арышӕ,

кӕафӕсшӕы, — кӕылуаг ащ.
Нӕужым муниципальнӕ обра-
зованиехӕм ящӕкӕлагӕхӕр
алӕкӕгӕхӕгӕнхӕм пае субси-
диехӕр афӕтлупшыгӕнхӕм
фӕгӕхыгӕгӕ Законӕм кӕы-
дильтыгӕу псӕупӕ-коммунальнӕ

20 апӕлуагӕхӕаг. Зӕхӕсыгӕу
ужым техникӕр зыфатлупшы-
гӕхӕм АР-м и Президент кӕа-
ритыжыгӕх.

**ТХӔАРКӔОХӔО Адам,
ХӔУТ Нӕфсӕт.**

Сурӕтхӕр А.Гусевырӕ
А. Гӕшӕынӕмрӕ тырахыгӕх.

УРЫСЫЕ ФЕДЕРАЦИЕМ И ПРЕЗИДЕНТӔУ Д.А. МЕДВЕДЕВЫМ ФӔКӕОХ

А.В. Плотниковым фӕгӕгӕгӕнӕм ехылагӕ

Адыгӕ Республикӕм и Президентӕу Тхӕагушынӕ Ас-
лӕан Урысые Федерацием и Президентӕу Д.А. Мед-
ведевым фыригӕхыгӕгӕ тхылым кӕышӕлӕ А.В. Плот-
никовӕу 1985-рӕ илӕсым кӕхӕугӕм, Урысые Феде-
рацием и Уголовнӕ кодекс ия 337-рӕ статья ия 4-рӕ лӕхъ
тегӕпсыхыагӕу Мыекӕопӕ гарнизон дзӕ судым 2009-рӕ
илӕсым лӕоныгӕм и 30-м зылӕф ылуагӕм, колоние-
псӕупӕм мӕзи 9-рӕ шылӕнӕу зытыралӕхыагӕм фӕгӕ-
гӕгӕнӕр тӕрӕзӕу зӕриллыгӕрӕр.

Адыгӕ Республикӕм и Президент ащ фӕдӕ унашӕу
ыштӕ зӕхӕум мы кыкӕлӕкыкӕхӕрӕм кӕапкырыкыгӕ:
А.В. Плотниковым мыщ ыпӕкӕлӕ илӕф алуагӕу шытӕп,
ныбжыкӕлӕ, иск илӕп, бзӕджӕшӕагӕу зӕрихыагӕмкӕлӕ
кӕлӕгӕожыгӕ, пшыныжыӕр зыщыхыӕрӕм игугӕу
мыхӕункӕлӕ шашыӕрӕп, сабий илӕ, фӕгӕгӕгӕнӕм
ехылагӕгӕ лӕлӕу тхылым учреждением иадминист-
рацие кыдырегӕаштӕ.

*Пшыныжӕ зытелӕхӕм афӕгӕгӕгӕнӕм
илӕфыгӕохӕмкӕлӕ Комиссиеу Адыгӕ Республикӕм и
Президент дзӕшӕ цызӕхӕцагӕр*

Д.А. Клециным фӕгӕгӕгӕнӕм ехылагӕ

Адыгӕ Республикӕм и Президентӕу Тхӕагушынӕ Ас-
лӕан Урысые Федерацием и Президентӕу Д.А. Мед-
ведевым фыригӕхыгӕгӕ тхылым кӕышӕлӕ Д.А. Кле-
цинӕу 1986-рӕ илӕсым кӕхӕугӕм, Урысые Феде-
рацием и Уголовнӕ кодекс ия 337-рӕ статья ия
4-рӕ лӕхъ, ия 69-рӕ статья ия 2-рӕ лӕхъ атегӕпсыхыа-
гӕу Мыекӕопӕ гарнизон дзӕ судым 2009-рӕ илӕсым
лӕоныгӕм и 23-м зылӕф ылуагӕм, колоние-псӕупӕм
зы илӕсрӕ шылӕнӕу зытыралӕхыагӕм фӕгӕгӕгӕнӕр
тӕрӕзӕу зӕриллыгӕрӕр.

Адыгӕ Республикӕм и Президент ащ фӕдӕ унашӕу
ыштӕ зӕхӕум мы кыкӕлӕкыкӕхӕрӕм кӕапкырыкыгӕ:
Д.А. Клециным мыщ ыпӕкӕлӕ илӕф алуагӕу шытӕп,
ныбжыкӕлӕ, иск илӕп, пшыныжыӕр зыщыхыӕрӕм игугӕу
мыхӕункӕлӕ шашыӕрӕп, сабий илӕ, фӕгӕгӕгӕнӕм
ехылагӕгӕ лӕлӕу тхылым учреждением иадминист-
рацие кыдырегӕаштӕ.

*Пшыныжӕ зытелӕхӕм афӕгӕгӕгӕнӕм
илӕфыгӕохӕмкӕлӕ Комиссиеу Адыгӕ Республикӕм и
Президент дзӕшӕ цызӕхӕцагӕр*

АДЫГӕ РЕСПУБЛИКӕМ И КӔРАЛЫГӕО СОВЕТ — ХАСӕМ

Адыгӕ Республикӕм ипсӕупӕ-коммунальнӕ
хӕызмӕт ихӕхӕоныгӕгӕ илӕхышхӕ зӕрӕхышӕ-
хыагӕм ыкӕли илӕзсыбӕ хӕугӕу гуетыныгӕгӕ
фырилӕу лӕф зӕришӕрӕм апае Адыгӕ Республи-
кӕм и Кӕралыгӕо Совет — Хасӕм и Шытхӕу
тамыгӕу «Закон. Пшӕрылӕ. Цыфыгӕ» зыфи-
лорӕр фагӕшӕошагӕ Гӕукӕлӕ Нурбий
Махӕмуд ыкӕом, муниципальнӕ образованиеу
«Кӕалӕу Мыекӕуапӕ» зыфилорӕм и МУП-у «Май-
копводоканалым» капиталӕнӕ псӕолӕшынымкӕлӕ
ыкӕли хӕхӕоныгӕгӕ егӕшӕыгӕнӕмкӕлӕ испециалист
шӕхӕлӕ.

Хӕдзакӕохӕм яфедӕхӕм зӕрафӕлажӕрӕм, муни-
ципальнӕ лӕагапӕм тетӕу лыкӕло органхӕм яхаб-
зӕхӕм хӕхӕоныгӕгӕ ашыным ыкӕли общественнӕ
политикӕ лӕфшӕнӕм чанӕу зӕрахӕлажӕрӕм афӕшӕ
Адыгӕ Республикӕм и Кӕралыгӕо Совет — Ха-
сӕм и Шытхӕу тхылӕ фагӕшӕошагӕ Ершов
Анатолий Василь ыкӕом, муниципальнӕ обра-
зованиеу «Красногвардейскӕ районӕм» инаро-
днӕ депутатхӕм я Совет итхӕматӕ.

ПШЫМАФЭ ПОЛКОВНИК ШЪЫПКЪ

ЦЫФХЭМ шъхэкIафэ афишIэу, гукIэгъу хэлъэу, игушылэ фэшпыпкъэу яклалэ къэгъэжынымкIэ ны-тыхэм яшIогъэшхо кызырэкIуагъэр Пшымафэ шыгъупшэрэп, ашкIэ лъэшэу афэраз. Унэгъо Iофхэм ягъэцкIэнкIи, хэтэжыем илэжынкIи IэпылэгъушIу хуыщтыгъэ. Гъэмэфэ каникулхэм ялэхъани иныбджэгъухэм ауж кымынэу Пшымафэ колхозым шылажыщтыгъ, лэжыгъэр адыIуихыжыщтыгъ, хъамэм коцыр шызэпадзыщтыгъ, автомашинахэр аушгъэщтыгъэх.

Лъэустэнхъэблэ гурыт еджапIэр кызыаухым военкоматым шофер курсхэм ащеджэнхэу ыгъэкIогъэ кIалэхэм Пшымафэ ахэтыгъ. ПсынкIэ дэдэу еджэгъу мэзыхыр кIуагъэ, джы дзэ кылыкбум зэрэщтхэр военкоматым къашараIуагъ, ащи фэхъа-зырыгъэх зэныбджэгъухэр, ау лъэшэу ыгу къеуагъ ишгъоэгъу анахъ лъапIэу ылыгъэрэ БжышIо Мыхъамодэрэ ежыррэ зэмыгъу-сэнхэу, кылыкбур чIыплэ зэфэ-шъхъафхэм ащыхынэу зэрэхурэр. Ныбджэгъухэр зэхэгущы-лэжыи, заявлениехэр атхыи, военкомым дэжэ чIэхъагъэх, ялэгъун зыфэдэр гурагъIуагъ. Джащ тетэу Мыхъамоди ягъусэу ГДР-м советскэ дзэу итхэм ащыщ кылыкбур шахынэу ащэгъэх. Зэныбджэгъухэм ягушIогъошхуагъ экIэрымычыгъэ зэрэхуэгъэхэр, кылыкбури дэгъоу рагъэжыагъ. Зэшгъоэгъухэр кылыкбум егугъуштыгъэх, гъэ-зетхэм нахыпкIэ къатхыштыгъэ «дедовщинэ» зыфалорэ мыхъо-мышIагъэхэм афэдэхэм мыщ щалукIэщтыгъэхэп, дисциплинэ пыгъэ шагъэуцугъэу шыгъыгъэ частым. Бэ темышIэуи Пшымафэ рогэм икомандир игуадзэ хуэгъэ, казармэхэм ешгъоныр хэгъэкIи, тутын къэзышты ащыплэгъу-штыгъэп. Зы мафэ горэм казармэм тутын шъуафэ къышагъо-тыгъэти, рогэр шагум шызэ-хагъэуцуагъ, тутын шъуафэр пIэтэхэо фыжыым кIоцIышы-хъагъэу унэм къырахыи, джау мы-чыжыгъэу шыIэ гъэхъунэм «шы-чIалъхъэжыгъ», ащ ыужыкIэ дзэкIолIхэм тутынешгъоныр ханэжыгъагъ...

Дзэ кылыкбум ипIалэ къэ-зыухыгъэ кIалэхэр лIыпкъым

иуцагъэхэу, апкышгъол псы-хъагъэу ягупсэ къуаджэхэм, къа-лэхэм агъэзэжыгъэх. ШъхъаджыгукIэ кыыхыгъэ IофшIанIэм Iухъагъ. А лъэхъаным тыхэкIу имыщыкIэгъэхэгъэ Краснодар псыIыгъыплэр ашIыштыгъэ. Ар зыгъэлсырэ «Краснодаргидро-строим» и АТП водителэу Пшымафэ Iухъэгъагъ. А уахътэм Iо-фышIэ коллективхэм язэлукIэ-хэм ащыхадзыштыгъэх мили-цией кылыкбур шыхыныр зы-фэшгъошэ цIыфхэр. Пшымафэ джащ тетэу Теуцожь РОВД-м милиционерэу агъэкIуагъ. Ар цыхъэшIэгъоу, фэшъуашэу алы-тагъ. КызырэкIуагъыгъэхэр кыгъэшыпкыжыгъэу илэсыбэрэ Iоф ышIагъ.

Хы IэрышIыр агъэпсы зэхум, лъэныкIэ зэфэшъхъафхэм къа-рыкIи мыщ IофшIанIэ къэкIо-гъагъ цIыфыбэ. Чылагъохэм ащыпсэухэрэм ячэтхэр, тхъачэт-хэр, къазхэр кIодыхэу, цIыфхэр тхъаусыхэхэу кыыхэкIыштыгъэ. «Участковэр сугъусэу псэо-лъэшIхэм япалаткэхэр къэтлгы-хуэгъэхэти, — къеIуатэ Пшымафэ, — чэт-тхъачэтэу атыгъ-гъэхэр къарыдгъотагъэх. Ар зилэшIагъэри кыыхэдгъэщыгъ. ТыгъуакIор мышгъэжыым фэдэу джэдагъэ, кIочIэшхуагъ, зытIэ-

кIиутыжыи хэхъажыгъ, ау чыжыгъу нэдгъэсыгъэп, къэтыубытыжыгъ.

— Милицией ирайон-отдел елбэтэу сынэсын фаеу телефонкIэ кыс-фытеуагъэх. Чэщым фэ-тэр горэ ахъункIагъ, — игушылэ лъэгъэкIуатэ Пшымафэ. — ТыкIуи, фэтэрыр къэтлгыыхъагъ, ау зыпары кыыхэдгъэщы-гъэп, тызэгугъэпны ты-Iуагъэп. Къэлэпчэ-жыем дэжэ спортивнэ кушъхъэфачъэм илэууж зэрэщыиштыгъэм гу

зызкIиптэкъухъажыгъэр?» — есIозэ сыхъатыр фэсцэижыгъ. Ар Егор арыгъэ. Сыубыти, ми-лицией иотдел машинэкIэ нэ-гъэсыгъ. Имысагъэ едгъэуцо-лэжыгъ, иIофи аIуагъ...

ШIэпхъэджагъэ зезыхъагъэ-хэм яIофхэр зэхэфыгъэнымкIэ, тыгъуакIохэр кыыхэгъэщыгъэн-хэмкIэ Пшымафэ бэдэд зэшIуи-хыгъэр. Ар арихыылIэу хуэгъэ цIыфхэу гъогу дэй тыхъагъэхэр кызытэгъэуцогъэнхэм, ямыса-гъэ зэрагуригъэложыгъэм ишIо-гъэшхо къакIоу, ящылэныгъэ кыэгъэзэпIэ тэрэз фэхъоу, ау джащ фэдэуи, гукъао нахъ мы-

шIэми, зэсэгъэ гъогу пхэнджым кыпфитемыщыжыщт цIыф «кIодыгъэхэми» аIуагъу хуэгъэ...

Пшымафэ Iоф ышIэзэ, МВД-м иакадемии кыухыжыгъэ сэнэ-хъатэу юриспруденциемкIэ. Зи-Iоф шIу дэдэ зылыгъурэ цIы-фым гъэхъагъэхэр ышIыхъ ха-бзэ. Едыдж Пшымафэ иIоф зэ-реугъурэм, шIэныгъэшхо иIэ зэрэхуэгъэм шыгъур кыфахыи, иIэнатIэки лъэкIуатэ.

Адыгэ Республикэм и МВД уголовнэ розыскымкIэ иотдел пащэ зыфащылыми дэгъоу кы-гурыIоштыгъ ар мэхъанэшхо зилэ лъэныкIоу зэрэщытыр, общест-вэм цIыфым зызэрэщигъэпсы-рэм нахъ куоу егупшысэгъэн зэрэфаер. БзэджащIэхэм бэнэ пхъашэу арашIылIэрэм кын бэ-дэдэ шыIуагъэхэу, ары пакIошъ апсэ атыным пIэлагъэ хуэхъуи кыыхэкIыштыгъэ. Арэу шытми, пшъэрылгъэу афашIыгъэр сьд фэдизэу кынми, кызыэкIаIо яIэп, врачыр операция кын дэ-дэм зэрэкуалIэрэм фэдэу угро-зыскым иIофышIэ ипшъэрылгъэ зэригъэцкIэщтым фежъэ.

АР-м и МВД анахъ чIыпIэ кын зет лъэхъаным Едыдж Пшымафэ министерствэм соб-ственнэ щынэгъончъагъэмкIэ иотдел Iэшхъэтет фашIы. Ащ-

кIи пащэхэр хуэкъуагъэхэп. Опытышхо зилэ, теубытагъэ, пы-тагъэ зыхэлъ пащэ а отделым ищыкIэгъэ шыпкыагъ.

Пшымафэ Аслъан ыкIор гур зышгъэфырэ цIыф, офицер напэр зыгъэлэплэрэ хэбзэ IофышI, зэ-хэшIэ лъагэм фэшпыпкъэ кы-лыкбумшI.

Едыдж Пшымафэ, МВД-м иIофышIэ ыкIу, цIыкIуэзэ Iоф-шIэн кынным ыпсыхъагъ, шэн пыгъэ кыыхилъхъагъ. Милицио-нер кызырэкIоу ригъажыи, от-делым ипэшэ IэнатIэм нэсыгъ. Илэс 30 хуэгъэ ыгу етыгъэу, рэзэныгъэ хигъуатэу ипшгъэ-рылхэр шыкIэгъэнчъэу зигъэца-кIэрэр. Лытэныгъэ, шъхъэлафэ кыфащыи. Ащ ишыхъат меда-ли 8, бгъэхэлъ тамыгъэу «Ми-лицией иотличник» зыфилорэр кызырэфэгъэшгъошагъэр.

Пшымафэ шищ иI: Адам, Мыхъамод, Байзэт, ахэми МВД-м кыулыкбур шахыгъэ. Унагъом кыиыкIэгъэ хуылыгъэ-хэм ящылэныгъэ сэнэхъат кы-ным — правопорядкэр, цIыф-хэм ящынэгъончъагъэ къэухъу-мэгъаным фэгъэхыгъагъ, джа-ры къуаджэм шыпсэухэрэм шъхъэкIэфэныгъэ Едыджхэм яунагъо зыкIыфашIырэр.

Зэшхэр непи ветеран движе-нием иактивисты, ахэм яшIуа-гъэ кыагъэкIуагъ Лъэустэнхъа-блэ игупчэ якъоджэгъухэу Со-ветскэ Союзым и Лыхъужьэу БжыхъакIо Кымчэрыерэ Шыгъ-хум иорден истенициеи кызы-фагъэшгъошгъэ ГошэкIо Гри-горийрэ ясаугъэтхэр шыгъэу-цугъэнхэмкIэ. Пшымафэ унэгъо дахэ иI, ыпхъоу Сусанэ адво-кат, Светэ МВД-м иIофышI, ишъхъэгъусэу Асыет МВД-м иполиклиникэ щэлажэ, цашIэ.

Едыдж Пшымафэ АР-мкIэ судебнэ приставхэм я Феде-ралнэ управление иIэшхъэтет игуадз, АР-м исудебнэ пристав шхъаIэ игуадз. Опытгъэ, шIэны-гъэу илэхэм а IэнатIэми яшIогъэ-шхо кыщэкIо.

«ИкIыгъэ илэсыым судхэм яIофшIэнкIэ хабзэу шыIэхэр гъэцкIэгъэнхэмкIэ пристав-хэм япшъэрылхэр зэшIуахы-гъэх», — ыIуагъ Пшымафэ.

БЭРЭТЭРЭ Мурат.
Милицией иветеран.
Мыекъуапэ.

Тлъапсэхэм тIаIужыымэ...

(Гупшысэ гумэкIхэр)

Цыф пстэури иунагъо, етIанэ илэпкъ, ылъапсэ кызысхъа-гъэм лъэхъу е ихэкIу кызыгъэ-зэжыкIэ, ежэ зыкыгъотыжыи-нэу хышхэм ишгъэфхэм ауж ехъэ. Ахэм сэри зэу сашыщ. Ба-тукъо Хъарун 1940-рэ илэсэхэм ыугъоигъэ ореджыгъ горэм сы-щырихыллэгъ Чэтаохэм япсэу-плагъэр къуаджэу Хыдыжэ (Ха-дыженск) ары ыIоу.

Ащ сыгу кызырэгъэлэпэрэ-пагъэм уасэ фэшIыгъуай. Цы-фым иакъыл шызыгъээрэ псэу псыхъоу Летхе шыщ зы гуаткIо сешгъо гушгъу зэкIоым зылъащIэ-рэ зэо мэхъаджэм, ащ илIыкIо псэишгъу жъалымхэм «яIэпэ-Iэсэныгъэ» зхыицунтхэгъэ ти-блэкIыгъэ ехыллэгъэу тизэдэ-гушылэгъухэм закыкIэрысчы-жыгъэмэ, дунаим икIэрыкIэу сыкытэхъажыгъэу зыкысчы-хъужыныгъы. СIэ илIыгъэмэ, а зэманыр къэзгъэуцуныеш, чIыр очэргъуафэ сшыспсэуни. Хыдыжэ иIуашхъэхэм къа-щылэгъорэ ошгъогул сIапэхэм-кIэ санэсыныгъы, сынапIэхэр зэтэльхэу заохэр зыщымылэгъэ

лъэхъаным ижыбгъэ макъэмэ сахэкIухъаныгъы.

Ар джыри адыгэ къуаджэу шытыгъэмэ, сэ сыкысчыхуны-гъы. Унэхэр зыдэплыгъэрэ къу-шъхъэхэм къакопштырэ тыгъэм, тичылэу ахэм зыгуысэгъэм акъо-гъу къокIодэгъэ уахътэхэм ащы-гъэшIэщтыгъэр сьд фэдиз! Хы-дыжэ Iуашхъэхэм къащыкIырэ кыгъагъэхэм ямэлэшIу зыIуэсчэ-ныгъы, кIэух зымылэ тимэз хэт чыгъхэм сIаIушгъэшъэныгъы, зы адыгэ лыжы горэм ынэгъушхъэ нэбзыеу сепшылIэныеш, къэ-гъэшхыпцIыныгъы ыгу щизэу.

Хыдыжэ тыхыгъэ сурэтхэм сызIаплыкIэ, сыгу зэм мэшIо тхъобзэхху зыретэкъухъэ, зэм кIосэжыгъэ ежэ сэлэ шынап-хэу зеушгъэфы. Лъэпкъхэу лIэ-шIэгъу онтэгъухэм ачIыпIыты-хъагъэхэр къачIэпшыжыыхъэзэ, алъапсэ икIежыапIэ агу къагъэ-кIыжы... ЗинэIуасэхэу, ижыкIэ кыщегъэжыагъэу атхъакIумэ ит зэпытыгъэ бзэпсыхэм зарагъэп-кIылагъэу гугъэм илIыхъуакIо-

хэм дунаим зышаушгъомбгъу. Ныбжыи амылэгъугъэ хэкIу шIулэгъу кIуачIэр шIоигъоу икIыгъ, ылъапсэ екIужыгъэр ышхъэу «Эксилысым» фэдэу фильмэ ямышIыкIэхэр тырахыи.

Сэ сугугъэ згъэкIодырэп, сэ-банэ. Кинохэм къагъэлъагъорэм хэлъыр е хэмылъыр арэп Iофыр, тлъапсэхэр ащ кыыхэпхыжы-ныр ары нахъ. Ахэр заохэм ыкIи политикэм зыпIагъэзэгъэ кул-турэр е зэхагъэтэкъогъэ чIыгур ары зыуж итыхэр.

Лъапсэхэр къэгъотыжыгъэн-хэр анахъ зыщыкIагъэу зылы-тэхэрэр тэщ фэдэу хымэ чIы-гухэм кыгъэгъэ зэфэшъхъафхэу закышчызэлэузыыхэрэр ары, арышгъ, тызылгыхъурэ, тятэж-хэр кызысчыхуэгъэ чIыгур зэ-тэгъэлэгъу е ащ къэтэгъэзэжы зы гуаткIо фэдиз нахъ мыхъуми ащ кIочIэгъу тыфэхъунэу, гъэшIуагъэу тыгу хэлхэм тафэ-бэнэнэу. Яунэхэр, якъуаджэхэр, агъэпсыгъэ чIыплэхэр зэтэгъэ-гъотыжыых, нахъ тэрэзэу къэпIон

хъумэ, ахэм кыщанэгъэ мэкъэ шгъэфхэм, нэрымылэгъу псэу-кIэхэм защытэгъэгъозэжы. Зы-хэтэгъанэ гъашIэм мы чIыгум лъапсэ шытыдзынэу, тыгъэ нэб-зыйхэм тадэлэбэнышгъ талгы-Iэсынэу, ипсыхъохэм ащыщ ты-хъунэу.

Тинахыбэм гупшысэ шъхъа-кIэ тыкытеуцэу Кавказым ичIы-гу ыкIи ащ пIыхъапIэлэгъу тфэ-хуэгъэхэр къетэхыллэгъ. Зыр мы чIыгум изы бжизэ пэпчэ адыга-псэу хэлъым кызылыгъэщэ, зыр пIыхъапIэмэ ахэт налмэс-нал-къутэ пхъуантэм ыуж ит. НэмыкI горэми хэкIу кыгъэгъэзэжыным репхы илэпкъ изыужыжыын.

Фаем илэпкъ икIэгъэнэжыын, икIызытэгъэуцогъыи иIахъ хиль-хъаныр ипшгъэрылгъэу, лъэпкъ шIжыыр шымылэ мыхъунэу ылы-тэу, кышхъхъэпщтым лъымы-хъоу е фаем, блэкIыгъэр ыкIи ятэжэ пашгъэхэм яегъэ ижыгъэр ихэкIу ыгъотыжыын ыгу хэлгъэу орэхъу, ау нахъыбэрэм агу куоу хэлъыр ылъапсэхэм алъы-хъуныр, ыгъотыжыныр ары, шъхъэныгъэу кымыIоми. Ти-

чIыгу, лъабжэкIэ зыхэзыгъэ-нэгъэ тиблэкIыгъэу, тятэжэ пла-шгъэхэм алгъэхъу, тызэдджэгъэ тыхыгъэхэм арыт гунапкъэхэм алъыIэсыжыным кIэхъопсы. Iотэжхэм талыкIоу загъори кыыхэкIы.

Дгъотыгъэ тIаIури Iулъхъэ пытэу тчыйхэм ямыхышгъоу ате-нэ. Тфегъэхырэп, зы жыкыэ-щэгъу къэс узэу тыгу къегъэкIы. Ащ фэдэу зыхэкIу, зычIыгу зэра-гъэбгынагъэу, лъэпкъ гъэкIодым кылыгъэхэм къаIэхъухъагъэхэр алъапсэ лыхъунэу гъогу тыхъа-гъэхэмэ, шгъэ хэлэп, мэстапэкIэ псынэ атIыщт. АтIыщт, сыда пIо-мэ ащ фэдэу зымыхъукIэ, ашIо-кIодыжыпэныр егъашIэми къа-пыщылышты.

Тихышгъэ, тичIыгу къапыхырэ мэлэшIу тхъуабзэр ары тыкызэ-кыудыныжыгъэр! Мыш дэжыым Пабло Неруда игушылэхэр сыгу къэкIы: «КызысэныкIыгъэ лъа-псэхэр кыслыгъыхъэрэм фэд ыкIи, сицIыкIугъо игъусэу шIо-кIодыгъэ сичIыгу, сыкызытэгъу-цэ, зэлэ-зашIэу кысызэрэ жыб-гъэ мэлэшIум сыкыеуIэ».

Гупшысэхэр зиэхэр ыкIи тыркубзэкIэ зытхыгъэр ЧЭТЭО Надир.
АдыгабзэкIэ зыыздэкIыгъэр МЭФЭШIУКЪО Шангул.

Чырагъэхъагъэп якъухъэ сыд лъэхъани!

Кризисэу аужрэ илээс зы-
тлум, дунай псаур зыгъэу-
шоркъыгъэм иор чъылэхэри
кызынэмысыгъэхэм фэдэу
джыри хэкипнэшлукхэр кы-
гъотхэзэ, сьд икыныгъэми,
Хъарыет — капитаным икыу-
хъэ зэрещэ, псычлэгъ гъооху-
плэхэм фэкъулаеу аблицыгъэ.
Ары, Советскэ Союзыщтыгъэр
зызэхъагъэзи, «перестройкэлэ»
зэджагъэхэу мыпсэу-мылажъэ
тызышыгъэ лъэхъани чыра-
гъэхъагъэп якъухъэ Барцо Хъа-
рыетрэ ащ зэришэрэ купымрэ.
Санаториер кызытырагъэнагъ,
гъэхъагъэхэр рагъэшлукхэзэ,
ыпкэлэ лъагъэкъуатэ, сьд фэдэ
кыин апэ кыикми, ягуетыны-
гъэрэ яклэсэ ялофшлэн шлулэ-
гъоу фырылэмрэ акылу къа-
шыхъэзэ.

Аужрэ илээсхэм Хъарыетрэ
фэкъулаеу пэщэныгъэ зыдыз-
рихъэрэ илофшлэгъу лэпэлэс-
хэмрэ анахъэу аналэ зытыра-
гъэтырэр тиобществэ ихэхъо-
ныгъэ бэклэ зэльытыгъэ клэлэ-
цыкълумэ япсауныгъэ джырэ-
рапшлэу къэухъумэгъэныр ары.
Ары лъапсэу илагъэри ялоф-
шлэлэ клэлэцыкълу санаторий-
профилакторий зэрашыкыгъэ-
гъэми. Яотраслэклэ Урысыем-
кли апэ ит лофшлэлэхэм пы-
тэу ар ахэт зэпыт.

Ныбжъ нахъ зилэмэ, вете-
ранмэ, заом хэлэжъагъэмэ
мы санаториер афэлажъэу
ыпэклэ зыщэтми, гуклэгъу-
шхо зыхэлъ ны шлагъоу Хъа-
рыет, районым ис клэлэцы-
кълухэм япсауныгъэ инэплэгъ-
гъу ригъэкълыщтыгъэп. Еджэ-
плэ-еджаплэу уплэкълунхэр
ежъ ишлэиогъоныгъэклэ ащи-
шыщтыгъэх, дагъо зилэу кы-

**Шапсыгъэ псыубытыплэм реклоклэрэ
автомобиль гъогу лъагэм ыбгуклэ ыкли
Пшызэ исэмэгубгъу нэпкъ тешо дахэ
зыубытэу, сэснэй чыгъ лъагъэхэр зыдэт
санаториер «Шапсыгъэр» Тэхъутэмы-
кьое районэу зэрытми, Адыгэ Республи-
кэми ямызакъоу, Советскэ Союзыщты-
гъэми, джырэ Урысые Федерациеми
ащыцлэрыл бэшлагъэу. Я 90-рэ илээс-**

хигъэщыгъэхэм ялэзэщтыгъэ.
Джы Къалмыкьми, Абхъаз-
ми, Адыгеим ирайон зэфэ-
шъхъафхэми, нэмыкл чыплэ-
хэми кыарашхэзэ, гъэ къэс клэ-
лэцыкълумэ япсауныгъэ зэрэ-
зэтырагъэуцожьырэм даклоу,
клэлэцыкълу хъаклэхэр адыгэ-
мэ якультурэ, республикэм
ищылэклэ-псэуклэ, тилъэпкъ
шэнхэм нэлуасэ афашлукх, язы-
гъэпсэфыгъо гъэшлэгъонэу, гум
кыинэжъэу агъэклоным пае зэ-
клэри ашлэ.

Сезоным яшъыпкъэу зызэрэ-
фагъэхъазырырэм даклоу уахъ-
тэр нахъ шлогъабэ кытэу зэ-
рагъэфедэщтым куоу егупшы-
сэх. Мары джыдэдэми Тэхъу-
тэмыкьое районым ит еджа-
плэмэ ачлэс клэлэеджаклохэмрэ
клэлэегъаджэхэмрэ ащыщэу
нахъ балэ ялофшлэнклэ къаубы-
тын агу хэлъэу оборудованиер
зыдащлэ районым иадмини-
страции, гъэсэныгъэм игъэло-
рышлэлэ ипаци, министрест-
вэми яшлэ хэлъэу, специалист
зэфэшъхъафхэр зыхэт купэу
маклохэшъ, зэклэри ауллэкълу.
Етланэ тхъамэфэ зытлукъым
кыклоклэ ялэзэх. Ащ пае лофым
клэрымыгыгъэхэм охътэ лыйи
мылкъуи агъэклодырэн. Ары
паклошъ, а уахътэм клэлэеджа-

**хэм зэхъоклыныгъэу тыхэгъэгу кыхъу-
хъагъэхэу предприятиеу лоф зышлэ-
щтыгъэмэ янахъыбэр къэзыгъэуцугъэ-
хэм е зэщызыгъэкъуагъэхэм ар ахэ-
фагъэп, санаториер иврач шъхъалэу,
Урысыем изаслуженнэ врачэу Барцо
Хъарыет Теуцожь ыпхъум илушыгъэ,
илыхъужьныгъэ, игулытэ чан яшлуа-
гъэклэ.**

клохэр лэшлоу, фашлэ илэу, ыпклэ
лъамытэу агъашхэх ежъ ягъо-
мылапхъэхэр япщэрыхъакло-
хэм чыплэ шхалэхэм ащагъэ-
хъазырхэзэ.

Джащ фэдэу икыгъэ мазэм
кыклоклэ медик купыр Козэт
гурыт еджаплэу N 10-м шы-
лагъ. Новопоселковскэ гурыт
еджаплэри автобусхэмклэ Ко-
зэт къащэхэзэ, клэлэегъаджи
клэлэеджаклуи япсауныгъэ
зыпкъ рагъэуцожьын алъэ-
кыгъэ. Джы мары чэзыур
Афыпсыпэ нэсыгъэу, икыоу
амалхэр еджаплэм зэрымилэ-
хэм фэшлэ, зэлэзэхэ фаеу кы-
хагъэщыгъэхэр еджэплэ авто-
бусхэмклэ санаториер къащэ-
хэзэ шлэзэщтыгъэ.

Тхъагъэпсэу муниципальнэ
гъэпсыклэ зилэ «Тэхъутэмыкьое
районым» ипашэу Пшыдатэ-
кьо Ризо Хъамедэ ыкьор. Ар
лэшшэу лэпылэгъу кыфэхъу
Барцо Хъарыет зигугъу къэт-
шыгъэ лофтхъабзэхэу зэрихъэ-
хэрэмклэ.

Пшыдатэкьо Ризо пащэу
районым илэ зыхъугъэм кы-
клоклэ экономикэмкли, социальнэ
сферэмкли хэлшыкълэу хэхъо-
ныгъэхэр ригъэшлукхэу, народ-
нэ образованиери инэплэгъу
ригъэкълэрэн. Мары мыгъэ рай-

оным ибюджет кыхъэхыгъэ
ахъщэклэ мыщ шыщ клэлэ-
егъэджэ нэбгыришъэмэ япсау-
ныгъэ зыпкъ рагъэуцожьын
алъэклонэу санаториер «Ша-
псыгъэм» ыгъэклонхэу лугъэ
зэдашыгъэ Хъарыетрэ Ризорэ.
Ары паклошъ, а пчъагъэр фэ-
дитлэу зэришыщтым игумэклэ
рхъат кыритырэп районым
ипашэ.

Сэри сшъхъэклэ Барцо Хъа-
рыетрэ имедколлектив шлагъо-
рэ яшлогъэшхо зэрагъэкълэгъэ-
мэ сакъыхиубытагъ, слэу зэпы-
кълэгъэм Елизаровым иаппарат
тырахыжыгъэ кьодыеу кьуа-
джэм кызыщыкълуагъэхэм те-
фагъэти. Инэу сафэраз ахэм!

Зисэнэхъат дэгъоу зышлэрэ
ыкли зыгъэфедэрэ, зэгурыложь
куп мы коллективыр. Зэлэзэ-
хэрэм шъхъэклэфэныгъэ афы-
рял, лыгъэныгъэ афашы ныб-
жым емыллытыгъэу, еклолэ-
клэ шъхъаф нэбгырэ пэпчъ
кызыэрэфагъотыщт шлыкълэм
еусэх.

А зэклэри сэ сишлэшъхъу-
ныгъэ пытэклэ зилэшлагъэу
ыкли зишлуагъэу анахъэу зы-
фэшлэгъу хъуштыр Барцо Хъа-
рыет ары. Советскэ Союзыр
зыщлэми Всесоюзнэ мэхъанэ
зилэ санаториер инхэми лоф ащи-

шлагъ, исэнэхъаткли зэхэщэн
лофхэмкли опытышхо лэклэлэ,
психологиеми дэгъоу хешлыкълэ.
Бзылфыгъэ гумыпсэф, лэдэб-
ныгъэр шлу зылэгъурэ, ежъ
ышъхъэкли пшъэдэкълэжъ зилэ,
нэмыклхэми ар афэзылэгъурэ
цлыф. Ащ даклоу зыщищыкла-
гъэм пытагъэ кызыхигъэфэ-
ныр, лофэу ригъэжъагъэр сьд-
рэ кыини ашлэклэ гъунэм ни-
гъэсыныр ишэн шъхъалэх.
Илофшлэгъумэ агу етыгъэу,
теурыкълуагъэ хэмылгъэу лоф
аригъэшлэн, кызыкълуигъэтын-
хэ елэкълэ, зэгурэложьых, зэрэ-
лытэжъых.

Ялофшлэн Козэт гурыт еджа-
плэу N 10-м зыщаухым, еджэ-
плитлэмэ ачлуагъэклэ рэээ кон-
церт къафатыжыгъэ кылэза-
гъэхэу зишлуагъэ кызыгъэ-
кълэгъэхэм. Гушылэ фабэхэр
фагъэхыгъэх район админи-
страциеми.

Барцо Хъарыет Теуцожь
ыпхъум иадыгэгъэ дахэ, ицлы-
фыгъэ лъагэ, исэнэхъат хэшлыкълэ
инэу фырилэм, лэшшэу ащ зэ-
рэфэшъыпкъэм, гъэхъэгъэ ин
дэдэу ышлэгъэмэ сыдахыгъэу
бэшлагъэу ордэ фэсыусыгъагъ
композиторэу Клыргъ Юрэ си-
гъусэу. Ар мыхъугъахэу шыты-
гъэмэ, джыри фэстхыни, ар
тефэ шъыпкъэшъ, агу гум кыи-
кълэрэ мы гушылэ фабэу фасло-
хэрэр ордэдым илгыгъэкълуагъэу
орэхъух. Ащ пыдзагъэу кы-
хэзгъахъомэ сшлэиогъор —
кысэлэзэфэхэ инэбгырэ зы-
тлу лэшшэу сыгу ащфыгъэу
яшлуагъэ кызыэрэсагъэкълэ-
гъэмклэ мыщ кыкълэлыкълорэ
усэхэр афызэхэслъхъагъэх.

Шапсыгъэ пшъашъ

Ацумыжъ Рузанэ фэсэтхы

Тлэкълу шлагъэу сыгу зилэтыжъэу,
«Сыжъ» слонти, арыри силожъэу
Сыхэтзэ, сыгу кыиры кыплыхъэу...
Слэгъугъэр кысшлэшлэу пкълыхъэу
Сылоклэ медшыпхъу гохыым —
Сыкълал плонэу сыгу рехъы...
«Ар хъунэи», — зысумысыжъы.
Ныбжъым най сыгу зэбгъэжъы.

Мэхъуба ошхи ошгуапаци
Къапхырилкълэ шъыпкъэу пчыкълэм? —
Сыгу изэбокустафэ кыкъланци
Клигъэблэжъыгъ ащ мэшлуагълэм.
Къушхъэ пчэн лантлэу ищыгъэу

Сыди щэрэгъ, кьешлэкълэгъэу
Шъхъэлъытэжъ зыхэлъ бзылфыгъэу
Мэзекло хэлэтыкълэгъэу.

Ыл-нэ-гу нурэр кыкълухэу,
Гъэтхэмэ лэшлур тырихэу,
Ылкъэ зэкълужъ нэр теуназэу
Лъэгъунхъэ угу кыфарзэу...
Шъырытэу, шъабэу мэлэбэ.

Ишлуагъэ якълэ нэбграбэ.
Исэнэхъат фэкъулаеу
Зэрехъэ, хыхыгъэшъ фаеу.

Зэкълэри сщыгъэгъуншлагъэу,
Ежъыр акълу къэхъугъэу
Сыдигъуи синэплэгъэу иклэрэн,
«Сщыгъуншэн» слэми сыгу пыклэрэн.
Къэцъны сфэхъунклэ арэн!

Къысфацин слэуи ар сшлэрэн.
Сэгушлэ а идэхъэгъэ
Дештэжъышъ иадыгагъэ.

Укъэцън пшъашъэу, ушыпхъоу —
Уилъэпкъ цлэрыло урипхъоу —
Уинамыс зи нэмыгъэгъэу
Уцэлэ нэу, ушъхъэгъусэу
Узлэгъухэрэр кыоухъуапсэу,
Ау зымы о уемыхъуапсэу;
Сэц фэдэу бэмэ уашлэшлэу,
Уилъагъоу хэпчырэ нэпчъ —
шлушлэу!

Зы клэлэ нэлуасэ сэ сфэхъугъаклэшъ!..

Хыдзэлэ Руслан фэсэтхы

Кышгъо лотыныр исэнэхъат шъхъалэу,
Мытэдэжъыжъыщтыгъэу зышлэшлэми клэлэу,
Зы клэлэ нэлуасэ сфэхъугъаклэшъ,
Къэгъотыгъуай фэдэ, лы закълэшъ!

Зэригъэкълэгъэм ащ псэныгъэу ишлуагъэ,
Лэпылэгъу, шыкълэу, зыфэхъурэм ипчъагъэ
Хахъозз нени нычэни, зэлъашлэ.
Къэлэгууай тефэрэр Руслан ишлушлэ.

Къакълэми икабинет, ядэжъ клэми,
Ос-ошхэу, отл-псытлэу... сьдэуштыгъэу хъуми
Орэшъу, орэлъэс, зишлэрэн пыуты —
Сымаджэм игъом ар фэхъу джэуап.

Фэлэпэлэс дэд исэнэхъат!
Ишлуагъэ римыгъэкълэгъэу лэу ащ хэт?!
Клэлэцыкълу фыкълуагъэ, зыпкъ ыубытыгъэ
Тхэм кыинэужкълэ, кыиным лэклихыгъэ!

Шлэныгъэр — лункълэбзэу, ылитлэу ащ ыбзэу,
Ылхъэрэ ылэрэ зэфэдэ къабзэу
Зэдаштыгъэу, зэготхэу лоф арегъашлэ,
Хешлыкълышъ ышлэрэм, ащ даклоу башлэ.

Инэми, Шынджышъ, зыщыц Шапсыгъэ,
Нэмыклэ сьд къуапэу зэрихыллэгъэ,
Бэшлагъэу агъашлэу ащыц хъужыгъэ:
Цыф дэгъум илэрэн клэгъэ е жъыгъэ!

Мары ащ Козэти ахъуагъэу,
Хыдзэлэ Руслан клэлэ дэгъуклэ ышлагъэу,
Тыпшъэшъ цыкълумэ ордэхэр кыфалэх,
Нахъыжъыми зыщыгъом хъоухъу дэгъухэр фалэх.

Сырихыллэгъэ сэ ащ слэ зыпкъыгъэу
Зыпкълэжъыгъэми, слэгу зэкълэкагъэу...
Сшлэщтыри сьмышлэу, сыгуи къэкълэу
Сыхэтзэ, зэбгъэжъы сыгу, сылуд-мыдэу.

Хъарыетэи ежъыри Тхэм кысфыхыгъэх,
Сызгъэхъужыжъыщтыгъэу лэзэгъу сфшлэгъэх,
Ылэрэ ыгурэ Руслан кыспыгъохи,
Сыгу ыцэфыгъэ ипшъэрылэ шлоу зэшлуи.

Къин фэшлэми, сшлагъэба, лэшшэу сыгуапэ!
Сылоклэ кьодыеми сшлэгъэу апэ
Зэхэсшлагъэ зы клэлэ нэф кыпкъырыклэу
Кысхэхъэу сыгуи сшъхъыи зэпкълэгъэкълэу.

Етлани сыгу рихъэу мыщ хэлъыи шэнхэр —
Зэремыпкъыжъыжъы сьдигъуи илуагъэ,
Ылэрэм зэрэнахъыбэр ишлагъэ,
Зэрэрымкълэирэр пагъу илэшлагъэ;

Илэпкъ шлулэгъэу ин зэрэфырилэр,
Ишъэо цыкълу Адыгэнэу зриплурэр,
Зэрэхъалэлыр ар, зэрэгупцлэнэр;
Зыгорэм кьыдэхъумэ шлу зэригуапэр.

Сыди лэ, хэхыгъэшъ ар сишэныгъоу,
Къызгурылуагъэ сшлэшлэшъ сшакълэжъоу,
Щэрэтба, щэрэт титло тызэмылэгъоу,
Ауми итхын гъашлэр тызэныбдэжъоу!

МЭХЪОШ Руслан, поэт.

ГСЗН ЦЫФЫМРЭ IOFШIЭНЫМРЭ ГСЗН

Мыбәшхоми, ахәхъо

Адыгэ Республикэм цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ икьулыкьу иорганхэм 2010-рә илӕсым имзәе нэбгыр 5093-рә кьаоллагъ. Ахэм ашыщху нэбгыр 2405-р кьаклушт ИофшIэн лыхьхуэрэм яучет хагъуцуагъэх. А пчъагъэр блэкыгъэ илӕсым джаш фэдэ ипаллэ зэрэгъэпсыгъагъэм (нэбгыр 2382-рә хъуштыгъэх) тIэкIукIэ нахьыб. Учетым хагъуцуагъэхэм япроцент 84,7-м е, нэмыкIу кьэпIон хуэм, нэбгыр 2038-м зыщылэжъэнхэ ИофшIапIэ ялэп, нэбгыр 2053-м (процент 85,4-м) лэжъапIэ зимылэ статус афагъэуцугъ.

ИофшIэн зимылэкIэ алъытэхэрэм япчъагъэ республикэм лӕгапIэу щыриIэр Иоф зышIэн зылгъэкIыштху Адыгеим исхэм япроценти 3,4-м нэсыгъ. А кьэгъэлъэгъуагъэм кьалэу Мыекъуапэ, Тэхутэмькыое ыкIи Красногвардейскэ районхэм лӕгапIэу ащыриIэр республикэ гурыт пчъагъэхэм анахь макI.

2010-рә илӕсым игъэтхәпэ и 1-м ехъулIэу АР-м вакансиехэмкIэ ибанк зэкIэмкIи ИофшIапIэ чIыпIэ 1418-рә предприятияехэмрэ организациехэмрэ кышшагъэлъэгъуагъ. Ахэм япроцент 67,5-р рабоч сәнэхъатхэм (чIыпIэ

957-рә) ыкIи зэкIэ ИофшIапIэ чIыпIэ хэм азыныкьом янахьыбэмэ (чIыпIэ 1015-рә) лэжъапIэу апылър республикэм цыфыр зэрыпсәун ылгъэкIышт ахьщэ анахь макIу шагъэнәфагъэм нахьыбагъ.

2010-рә илӕсым имзәе, цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным фәлэжъэрэ кьулыкьум иорганхэм яшIуагъэкIэ, нэбгыр 945-м ИофшIапIэ чIыпIэ кьафагъотыгъ. Ар блэкыгъэ илӕсым джаш фэдэ ипаллэ егъэпшагъэмэ, фәди 1,8-кIэ (нэбгыр 517-кIэ) нахьыб. ИофшIэн кьызыфагъотыгъэхэм ашыщху нэбгыр 592-м ыпэкIэ лэжъапIэ ялагъэп. Мзәе лэжъапIэ кьаратыз нэбгыр 417-рә общественнэ ИофшIэнхэм ахагъэлъэгъагъэх, джаш фэдэу илӕс 14-м

кьышыублагъэу 18-м нэс зыныбжэ зихъхъогуху нэбгыр 333-м пIэлъэ гъэнәфагъэм тетэу зыщылэжъэштхэ ИофшIапIэ кьафагъотыгъ.

ИофшIэн зимылэ гражданхэм социальнэ Iэпылӕгъу ятыгъэным ехьылIэгъэ Иофыгъоху зэшIуахьхэрэм атегъэпсыкыгъэу мзәе ИофшIэн зимылэ нэбгыр 6396-м пособие афагъэуцугъ, зыныбжэ-кIэ пенсием кIонхэм пае пIэлъэ макIэ кьызыфәнәгъэ нэбгыри 10 нахь пасэу пенсием агъэкIуагъ.

МЭЗЫЖЫКЪУ Минсур.
Экономикэ ИофшIэнымкIэ ыкIи лэжъапIэхэм яхьылIэгъэ бәдзэр-шыпIэм изытет зәхъыгъэнымкIэ отделым испециалист-эксперт шъхьаI.

ЧыпIэ зыгъэIорышIэжъыным иорганхэр

2009-рә илӕсым тыгъэгъазэм и 27-м номеру 365-ФЗ зытетэу аштгъэ Федеральнэ законум иа 1-рә статья Урысые Федерацием и Закону «Урысые Федерацием щыпсәухэрэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным ехьылIагъ» зыфиIорэм иа 7.2-рә статья иа 1-рә пункт зэхъокыныгъэхэр фишыгъэх ыкIи мырәуштэу а статыр тхыгъэ: «1. ЧыпIэ зыгъэIорышIэжъыным иорганхэм кьыкIэ-лыкIорэ Иофыгъохэр зэхъэгъэнхэмкIэ ыкIи ахэм мылкъукIэ ахлэжъэгъэнымкIэ фитыныгъэхэр ялэх:

— лэжъапIэ зыпылӕ общественнэ ИофшIэнхэр зэхәщәнху;

— илӕс 14-м кьышыублагъэу 18-м нэс зыныбжыхэр земыджэхэр лӕхъа-

Шъори мылкъукIэ шъукъыхәлажъ

ным, ИофшIэн зимылэху лэжъапIэ кьэгъотыгъэнымкIэ кьин зылгъэгъэрэ граждәнхэр, ублэпIэ ыкIи гурыт професиональнэ гъэсэныгъэмкIэ еджәпIэ учредениехэр кьэзыухыгъэхэм ашыщху илӕс 18-м кьышыублагъэу 20-м нэс зыныбжыхэр ыкIи апәрәу зыщылэжъэштхэм лыхьхуэрэм пIэлъэ гъэнәфагъэкIэ ИофшIапIэхэм алуагъэхәнху;

— вакансиехэмкIэ ыкIи еджәпIэ чIыпIэхэмкIэ ермәлыкьхэр зәхәщәнху».

Гухәл гъэнәфагъэм телъытгъэ Республикэ программэу «Зыщылэжъэштхэр кьагъотынхэм пае цыфхэм аделгъэныр» зыфиIоу 2008 — 2010-рә илӕсхэм атегъэпсыкыгъэм ыгъэнәфә-

рә Иофыгъо шъхьаIэхэм зыкIэ ашыщ кьаклушт ИофшIэн лыхьхуэрэ граждәнху цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэнымкIэ кьулыкьум иорганхэм кьаоллагъэхэм пIэлъэ гъэнәфагъэм тетэу зыщылэжъэштхэ ИофшIапIэ кьафагъотыгъэныр. Обществәннэ ИофшIэнхэм ахәлажъэхэрэм аратыгъэ лэжъапIэр цыфхэм ИофшIэн язытырэм имылыку кьыхәкIы, ау бгъуитIури мылкъукIэ здыхъгъэлэжъэгъэнхэ шIыкIэм тегъэпсыкыгъэу, цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным ылгъэныкьокIэ Урысые Федерацием фитыныгъэу кьыритыжыгъэхэм апәлу-гъэхъэгъэным пае Адыгэ Республикэм ибюджет кьыфатIупщыр субвенциехэм кьахагъэкIыз, пIэлъэ гъэнәфа-

гъэм телъытгъэ ИофшIэн зыгъэ-цакIэхэрэм материалнэ Iэпылӕгъу араты.

ЧыпIэ зыгъэIорышIэжъыным иорганхэм яадминистрациехэм тялӕлу зыныбжэ имыкьугъэ граждәнху илӕс 14-м кьышыублагъэу 18-м нэсыхэрэм земыджэхэр лӕхъаным тефәу пIэлъэ гъэнәфагъэкIэ ИофшIэн кьафэгъотыгъэным пае бюджетхэм мылкъу кьащыдалъытәнәу.

НӘХӘЕ Людмил.
ИофшIапIэхэм алугъэхъэгъәнхэмкIэ ыкIи цыфхэм ИофшIэн кьафэгъотыгъэным епхыгъэ программэхэмкIэ отделым испециалист-эксперт шъхьаI.

Кадрэхэр

Тызәдәләжъэным тыфәхъазыр

Цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным фәлэжъэрэ кьулыкьум иорганхэм япшъэ-рылхэм ашыщ ящыкIэгъэ кадрэхэр кьафэгъотыгъэнхэ гухәлым пае предприятияехэм ыкIи организациехэм Иоф адлэIэгъэныр. Ар бгъуитIум яфедэхэм атегъэпсыкыгъэу щыт, сыда пIомэ зылуагъэхәнхэ алъэкIышт ИофшIапIэ чIыпIэху ялэхэм яхьылIэгъэ кьэбархэр предприятияехэм ыкIи организациехэм кьытлӕамыгъәлэху ИофшIэн зимылэхэм лэжъапIэ кьафәдгъотын тлӕкIыштәп. Кьызэтынәкыгъэ 2009-рә илӕсым кIуэху фәхъугъэхэм кьызэрагъэ-лӕгъуагъэмкIэ, экономикэр зыхәт кризис нәшәнхэм апкь кьикIэу ИофшIапIэ чIыпIэху щыIэхэм ябанк нахь зәлугъэкIэгъуае хуыгъ. 2009-рә илӕсым кьыкIоцI ИофшIапIэ чIыпIэу щыIэхэм япчъагъэ фәдитIу Iәпә-цыпәкIэ нахь макIэ хуыгъэ ыкIи тызыхәт илӕсым

икьихъагъум ехъулIэу ахэм япчъагъэ 1067-рәм шIокыгъәп. ЗәкIэ ИофшIапIэ чIыпIэу кьагъэлъэгъуагъэхэм (26446-рә) янахьыбэр е япроцент 88,6-р рабоч сәнэхъатхэм ателъытгъагъэх. Ащ ыпкь кьикIэу апшъэрэ гъэсэныгъэ зылгъэхэм ИофшIэн кьафәбгъотыныр кьинәу щытыгъ.

ЗәкIэ ИофшIапIэ чIыпIэу кьагъэлъэгъуагъэхэм ялахьышIу (процент 31,6-рә) кьалэу Мыекъуапэ дәт предприятияехэр ыкIи организациехэр арых кьэзыгъәлӕгъуагъэхэр. ИофшIапIэ чIыпIэхэр нахьыбәу кьэзыгъәлӕгъуагъэхэм ашыщым кIуэху промьшленностир (процент 19), псәолтәшIыныр (проценти 7), мэкъумәщыр (проценти 3,2-рә), бюджетым епхыгъэ ИофшIапIэхэр (наукэр, гъэсэныгъэр, культурэр, псауныгъэр кьәуэхумәгъэныр — процент 22,9-рә).

ИофшIапIэ чIыпIэу щыIэхэм яхьылIэгъэ банкыр зәлугъәкIэгъуае кьэзышIы-

хэрэм ашыщ предприятияехэм, организациехэм, нэмыкI ИофшIапIэхэм янахьыбэм лэжъапIэу аратырэр зыфәдизым, ящыкIэгъэ кадрэхэр зыдиштәнхэ фәе шапхъэхэм яхьылIэгъэ кьэбархэр кьызэ-рамытхыхэр, вакансие ялэхэм бәрә зәхъокыныгъэхэр зәрафашIыхэр.

БгъуитIу здәлӕжъэныгъэм ылгъэныкьокIэ амалышIухэр кьетых общественнэ ИофшIэнхэр зәхәщәгъәнхэм ыкIи ИофшIэн зимылэ граждәнхэр ащ кьыхәгъәлӕжъэгъәнхэм. Илӕс кӕс Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет «Адыгэ Республикэм ишъолыср общественнэ ИофшIэнхэр щызэхәщәгъәнхэм ехьылIагъ» зыфиIорэ унашъор ештә. А унашъом мылкъум ишIыкIэ зәфә-шъхьафхэр зыгъәфедэхэр предприятияехэм, организациехэм, нэмыкIхэм игъо афелӕгъу пIэлъэ гъэнәфагъэм телъытгъэ общественнэ ИофшIэнхэр зәхәщә-

гъәнхэм ыкIи ащ мылкъу пәлугъэхъэгъэным кьыхәлӕжъәнху.

Тишъыпкьәу ренәу тызыфәлӕжъэрэ лӕныкьохэм ашыщ кьытIлӕхухъэрэ ныбжыкIэхэм афәгумәкыгъэныр. Ары илӕс 14-м кьышыублагъэу 18-м нэсырә ныбжэ зылгъэхэм яеджәгъу пIалъэ зәпыугъэ зыщыфәхуэр лӕхъаным тефәу пIэлъэ гъэнәфагъэм телъытгъэ ИофшIэн кьафэгъотыгъэным тынаIэ зыкIытәдгъэ-тырэр. Кьызэтынәкыгъэ илӕсым мы гухәлым епхыгъэу тикъулыкьу дәгъоу кьыдәлӕжъагъэх Мыекъопэ, Кошхьәлбэ ыкIи Тәхутэмькыое районхэр.

БгъуитIумкIи здытитиу щыт гухәлхэр зәшIохыгъәнхэм пае тә пстәуми Иоф адәтшIэным тыфәхъазыр.

ВАСИЛЬЕВ Станислав.
Цыфхэр ИофшIапIэхэм алугъэхъэгъәнхэмкIэ ыкIи ИофшIэн зрагъэгъотыным фәшI аделӕгъэным ехьылIэгъэ программэхэмкIэ отделым ипаш.

Социальнэ Iэпылӕгъухэр

ИофшIэн зимылэхэр социальнәу кьәухуымәгъәнхэмкIэ кьэралыгъо политикэм илӕныкьо шъхьаIэхэм ашыщ лэжъапIэ зимылэхэм социальнэ Iэпылӕгъу ятыгъэныр. А ИофшIэныр зәхәщэ 1991-рә илӕсым мәлылфәгъум и 19-м номеру 1032-1 зытетәу аштгъэ Федеральнэ закону «Урысые Федерацием щыпсәухэрэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным ехьылIагъ» зыфиIорэм ыкIи Урысыем и Минсоцздравазвитие номеру 819-рә зытет унашъоу 2005-рә илӕсым шәкIогъум и 30-м кьыдигъәкIыгъэмкIэ ыухәсыгъэ Административнэ регламентым атегъэпсыкыгъэу.

Социальнэ Iэпылӕгъум мы кьыкIэ-лыкIорэ социальнэ тынхэр хәхъэх:

— лэжъапIэ зэрямыIэм пае, зысымә-джәгъэхэ пIалъэрэ зәрәдхәтәу, пособие ятыгъэныр;

— цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным фәлэжъэрэ оргәнхэм зрагъәкIуагъэм тегъэпсыкыгъэу сәнэхъат зрагъэгъотыным, икIәрыкIәу аухъазырыжы-

Хәбзә шапхъәхэм атегъәпсыкIыгъәу

хэм ыкIи яIәпәIәсэныгъэ хагъэхъоным афәшI еджәкIо зрагъәкIогъэхэ пIалъэм телъытагъэу стипендиә ятыгъэныр;

— ИофшIэн зимылэ граждәнху пособие зәрәтыштыгъэхэм япIалъэ зерикIыгъэм ыпкь кьикIәу а фитыныгъэр ямыIжэ зәрәхуыгъэм, джаш фәдәу цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным фәлэжъэрэ оргәнхэм сәнэхъат зрагъэгъотыным, икIәрыкIәу ухъазырыжыгъәнхэм ыкIи яIәпәIәсэныгъэ хагъэхъоным фәшI еджәкIо зрагъәкIуагъэхэм апае материалнэ Iэпылӕгъу ятыгъэныр.

ИофшIапIэм кьылуагъәкIыгъэ граждәнху ИофшIэн ямыIжэ зыхуыгъэ пIалъэм ыпәкIэ мзәэ 12-м кьыхиубытәу календарь тхьамәфә 26-м лэжъапIэ зыпылӕ ИофшIэн зилагъэхэм лэжъапIэ зэрямыIэм пае пособиеу афагъэуцурәр ахэм яаужырә мзәищым гурыт лэжъапIәу ялагъэм процентхэмкIэ телъытагъэу гъәпсыгъэ.

Адрэ граждәнхэм: апәрәу ИофшIэн лыхьхуэрэм (ыпәкIэ Иоф зымышIагъэ-

хэм); Урысые Федерацием изаконодательствэ ыгъәнәфәрә шапхъэхэм атегъәпсыкыгъэу яшхъәззәкIо предприниматель ИофшIэн зыгъәтIылыжыгъәхэм; Урысые Федерацием изаконодательствэ зәригъәнәфәрэм тегъәпсыкыгъэу дисциплинәр зәраукъуагъэм е нэмыкI зәкIуакIэхэм апае ИофшIапIэм кьылуагъәкIыгъэхэм; ИофшIэн ямыIжэ зыхуыгъэм ыпәкIэ мзәэ 12-м кьыкIоцI телъхәпIэ зәфәшхъафхэм апкь кьикIәу ИофшIапIэм кьылуагъәкIыгъэхэм ыкIи а пIалъэм кьыхиубытәу календарь тхьамәфә 26-м лэжъапIэ зилагъэхэм, джаш фәдәу цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным фәлэжъэрә оргәнхэм еджәкIо агъәкIуагъэхәу яшәпхъәнчәгъә зәкIуакIәхэм апае кьычIагъәкIыгъэхэм шәпхә анахь макIэм тегъәпсыкыгъэу пособиер афагъэуцу.

Цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным фәлэжъэрә оргәнхэм сәнэхъат зрагъэгъотыным, икIәрыкIәу ухъазырыжыгъәнхэм, яIәпәIәсэныгъэ хагъэхъоным

пае еджәкIо агъәкIогъэ граждәнху рәгъәдженху агъәкIонхэм кьыпәкIэ мзәэ 12-м кьыхиубытәу календарь тхьамәфә 26-рә лэжъапIэ зилагъэхэм ягурыт лэжъапIэ ипроцент 75-рә пособиеу афагъэуцу.

Шәпхә гъәнәфагъэхэм атегъәпсыкыгъэу ИофшIэн зимыләкIэ алъытәгъэ цыфхэм ыкIи заратышт пIалъәу агъәнәфагъэр зәрәухыгъэм ыпкь кьикIәу ИофшIэн зэрямыIэм пае пособие кьызырамытыжыхэрэм, джаш фәдәу цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным фәлэжъэрә оргәнхэм сәнэхъат зрагъэгъотыным, икIәрыкIәу гъәхъазырыжыгъәнхэм ыкIи яIәпәIәсэныгъэ хәгъәхъогъэным пае еджәкIо агъәкIогъэ граждәнхэм ИофшIэн зэрямыIэм телъытгъәу пособиер шәпхә анахь макIэхэм атәтәу афагъэуцу.

УДАЛОВА Дарья.
Цыфхэм ИофшIэн ягъэгъотыгъэным мылкъу пәлугъэхъэгъэнымкIэ ыкIи отчетностымкIэ отделым иведущә специалист-эксперт.

Усаклоу ыкIи тхаклоу Мэджэджэ Мадинэ кызыхъугъэр илъэс 60 мэхъу

Фэббагъэр зипшыпIэ ПОЭЗИЕР

«Къало уигъашIэ шлоу шыбгъэхъагъэр,
Тхъэм кыпшифэным пае ынэшIу?
ЫцIэ зэ къеIолъ, хэт бгъэдэхагъэр,
Ощ пай ылонэу: ар цыфы IэшIу?»

Мэджэджэ Мадин

Ары, мы чышхъашъом цыфыр кызыкытехъорэр цыфыным пае — ар Iэнэтлэшху ыкIи хылыгъэ. Къиным кымыгъаштэу, ащ кымыгъэуцоу ыпэкIэ лъыкIотэн зыфызэшIокIырэр игугъэ кIэхъэ, илыагъо теуцо. Усаклоу Мэджэджэ Мадинэ илъэсыбэм зыфэкIогъэ мурадым инэф бзый телэбагъ, ипоэзие тамэ ыгъотыгъ.

Мадинэ ышIэ творчествэм лъыплъэхъу, литературэр зыкIасэхэм дэгъоу ашIэ. Охътабэм кыкIолоцI гукIэ ышыпыгъэу, ыпшыжыгъэу, ыпшэжыгъэр зэкIэ я ХХI-рэ лIэшIэгъукIэм иилгъэс зэфэшхъафхэм тхылъ шыгъэхъу урысыбзекIэ ыкIи адыгабзекIэ кыдэхъыгъэх.

«Кавказ — любовь и боль моя», усаклоу Игорь Ахшарумовырэ ежыр-рэ зэгъусэхъу «Крылья летящего орла» зыфиIорэр кызыдэдыдагъэкIыгъ, «ЧIэтынэрэ джэнэт», «Такая вот жизнь» зыфиIорэ тхылъхэр ахэм къаIэлъыкIуагъэх.

Усаклоу тидунэе дахъу кытэшIэIыгъэм гу зIухыгъэкIэ хъуцо, нэшIукIэ хэплъэ. Дэгъум егъэгъушIо, дрим егъэгъушIо. Тинепэрэ шыIэIэ мыпсынIкIэ инэплъэгъу ит, ащ ыгу фэгъэзагъ; хъурэ-шIэрэм ащыгуау, агъэгумэкIы. Цыф пстэуми ыл афэузы, еж къешIэIыгъэу кыпшэблэгъэ закъохэр арымырэу, хэт игушIуагъуи, игумэкIи дещэчы, зэхешIэ, дегошчы. Мытхъэрэм зычидзыерэп, фэхымэп, ипсэлъэ сатыр фегъазэ.

Арышъ, усаклоу Мэджэджэ Мадинэ итворчествэ ипчэгъу итыр цыфэу Тхъэм кыгъэшIыгъэу, псэ зыпыт дунаир кы-зэришIэIкIи, чIыгум бысым кыфишIыгъэр ары. Дунаишхомрэ — цыфымрэ, чIыопсымрэ — цыфымрэ яззпханыгъэ-зэфышчытIкI гъашIэм икIапсэ зыгъэгъэр-гъурэр: хъурэр — мыхъурэр, дэгъур — дэир, дахэр — Iаер, шIур — ер зэпищэч-хъу мэусэ, матхэ Мэджэджэ Мадинэ.

«Мы дунэежыыр» зыкIаIорэр
сIэIэрэн,
Ар мафэ къэси нахъ мэкIэлэжыи.
Хахъо нахъ хэIырэп тIуахътэу
чъэрэм,
ЕтIани игъом кытырегъэгъэжыи.
Жъы хъоу тхэIыжырэм уахътэр
жыи дэхъу,
КIэу кытIкIэхъуагъэм ар
дэкIэлаIкI.
Зыгорэ малIэ, зыгорэ къэхъу,
Дунаир ренэу дахэ, кIэраIкI.
(н. 9)

Иадыгэ чIыгу, илъэпкъ, ихэгъэгъу, икыуаджэ, янэ-ятэхэм, ныкыльфыгъэ-хэм, игупсэхэм, ныбджэгъухэм, цыф кызызэрыкIо хьалэлхэм усаклоу ыпсэ ахэлъ, иусэ сатырхэр афэгъэзагъ. Зэфагъэр ишапхъ, нэфагъэр ибзыпхъ. ШыIэ-ныгъэм изытет зэхефы, ешIапэ, ыгъэ-жыурэп, ыгъэмалэрэп — зытетым фэдэ шыпкыгъэу иусэ егъэщы, ары уедэлумэ зыкIыпшIоигъор, кыIорэр пшIошъ зы-кIэхъурэр.

Юфыр ащ тетыми, «хэта Мэджэджэ Мадинэ?» — зылонхэри шыIэх.

Мэджэджэ Мадинэ — джамбэчый. 1950-рэ зэоуж илъэсым, гъэтхапэм и 23-м Мэджэджэ Хъасанэ ыкIо Аскэрбий иунагъо кыхъухъагъ. А лъэхъаныр къин

хъазырыгъэми, цыфыгухэр зэфыхыгъагъэх, зэфэхьалэлыгъэх, зэгурылоштыгъэх, зэхэ-загъэщтыгъэх.

КIалэм ятэу Аскэрбий ипшынэ макъэ Джамбэчыи имызакъоу, нэмыкI адыгэ къуаджэхэми бэрэ ащыжынычыгъ. Янэу Джанщыр ибзылфыгъэ IэпкIэ-лъэпкIагъэ, хъупхъагъэ онджэкъ машIор дахъу зэкIигъэблагъ, лIакъор ыгъэбгъуагъ — нэбгырыпшI, пшгъэшыи 5-рэ кIэли 5-рэ къафилъфыгъ, афиIугъ (3-р шыIэжэп). Непэ зэш-зэшыхъу нэбгыри 7-р дахъу мепсэху, зэрэлъыгъэх, ны Iушъэбэ IэшIури ашгъащытыгъ джы-ри насыпышIох.

Сэ синасыпIи сIагъ сянэ,
Сятэ игъогу сыригъэкIуагъ.
Сыфэмчэфми, сIуагъэн: «ЕтIанэ»,
Шысэ кысфихыгъэ, сизгъэдэIуагъ.
Ным фэмшIапхъэ тетэп дунаим,
ДунайкIи ахъэртIкIи ащ сыфэраз.
Кыдэрэхъу хэти янэ зыфаер,
Ныхэм апай силгъэу, синэмаз.
(н. 29-рэ)

Ижырэ къэшъо мэкъэмэ жьынчхэр зытхьакIумэ итхъу, адыгэ джэгъу фэшIыгъэхэр зынэгъу кIэтхъу, пшысэ дахъу, къашъохъу «ЗэфакIу», «Ислъамый», «Удж-хъурай» ахэтэу къэтэджыгъэ кIалэр, ны гукIэгъу дэхъуалэм игушыIэ фабэ зэтэ-къулэгъагъэр, тхыдабэр, къэбарыжъ гъэ-шIэгъоныбэр къэзыIотэжъэу, загъори хэку гъэзетым тхэщтыгъэ ятэу Аскэрбий игуа-пэу кIэдэлукIышчыгъэ шъаор иакъыл къэ-ушымэ сидэуштыгъэ мыгъсэн, мыгупшысэ, мытхэн ылтэIыныгъа?! Iлэкъо лъапсэм хэлъыгъэ акъыл-Iушыгъэм шыщ Iахъ, на-сып фыгуцэу, кIалэм кыIуIуагъ.

Насыпыр сыда? Насыпба зэкIэ, —
Непэ кыбдэхъурэр ащ изы Iахъ.
«СынасыпышIу» къэпIон
плъэкIыгъэмэ,
Ари зы шыпкыгъэ, шыкур, си
Алахъ.
Насыпыр сыда? Насыпба зэкIэ:
ШIуагъэкIэ бгъотырэр
ныбджэгъум дэгъош;
Непэ зызакъо сабыир гъэцхи,
Насыпы екъушъ, джэгъуаIо дэц.
(н. 9)

Гъэтхэ пасэу зызыштагъэу, илъэс 16-м усэм ымэкъэ фаби, апэрэ шIульэгъу къэ-бзэ нашхъори кызыдэдыфэкIуагъэх.

Нэфыр бгъузагъэ, гъогур псынIагъэп. Ауми Мадинэ игухэлъ лъыкIуагъ. Иныб-жыкIэгъу гукIуачIэ еджэным, къэшъо-ным, усэным атырегуащ. МыекIопэ мэ-къумэщ техникумым щеджэ, адыгэ лъэпкъ къашъохэм яансамблэу «Налмэ-сым» иапэрэ артистхэм ащышъу къэшъо, лъэпкъ искусствэм фэцагъэу, адыгэ къашъохэм яугъоижыын-зэтэгъэпсыхъа-жыын фэлъэкIырэр хелъхъэ.

ШыIэныгъэм ижыи IэшIу гуапэу зыIуещэ, усэ сатырхэр гум кыщэтIэмых. Цыфыбэм ахэт, ахэдало, шысэпIэ-пIапIэ фэхъугъэхэри — Шэуджэнхъэблэ еджэпIэ-интернатим щеджэ зэхъум икIласс пэ-щагъэу Даур (Андырхъое Борэжъ ыпху)

Аминэт фэдэу, цыфышIу дэдагъэу, иапэрэ усэхэр кыфыхъэзыутыгъагъэу усаклоу Бэгъ Нурбий, зэIаашIэрэ тхаклоу Къуе-къо Налбий — ыпэкIэ кызызэрыкIыгъэ-хэм игугъэ кыфагъэблэгъагъ, итворче-ствэ Iоф нахъ кыфагъэпсынIагъ.

Мэджэджэм апшъэрэ шIэныгъи зэри-гъэгъотыгъэ, инженер-механик сэнэхъа-тыри кыIэIлэхъагъ.

Ау сьд зэхъуи, игугъэ бзый ытIупшы-гъэп, илъэс 40-м къехъугъэу шыпкыэр зыхэлъ гупшысэм, гушIуагъор зыхигъо-тэрэ усэм готэу макло, ипоэзие пкъы ышыгъ, кэнэфагъ. ШыIэныгъэ лъэны-къуабэмкIэ игушыIэ ыгъэзэн елъэкIы, фэукIочIы, кыдэхъу. Еж усаклоу мары ипоэзие кыриIуаIлэрэр:

Сизгъогу кIыхъагъэн, кIыхъагъэ
Иофыр,
Зызгъэпсэфынэу амал сIагъэн,
ГукIэ згъэшIуагъэ огу жьогъо
нэфыр,
Ау сылтыбанэу гъашIэр
згъэкIуагъэн.
Тхъэм кыситыгъэу кIуачIу
сIагъэр
Усэм хэслъхъагъэу дахэ сIомагъэ.
Цыфмэ афсэхъыгъэ ащ хэлъ
гушIуагъор,
ЗэрэсфэлъэкIэу силгъэпкъ
згъэшIуагъэ.
(н. 8)

Ащ фэдиз илъэс пчъагъэм мыпшы-жъэу гупшысэр зэригъэунэфыгъэм, ли-тературэм, поэзием шыпкыгъэ ин афы-риIэу, ахэмкIэ цыхъэ пытэ зэрэхэлъыгъэр, Мэджэджэ Мадинэ творчествэ гъогоу кы-кIугъэм кыеушыхъагы. Мэджэджэр зы поэтическэ мэкъэ гоIоу, мэкъэ шхъафэу тилитературэ кышчыуши кыхъэуцагъ. Шхъафит гупшысакIэр иусэхэм къах-шы, ипоэзие цыфыгум пэблагъ, лъэлэсы, фэбагъэ хэлъ. Ары тхыльеджабэ зыкIи-гъотырэр, Кавказ шыпсэурэ цыф лъэпкъ-хэми Мэджэджэм иусэхэр ашIокабылэу хаутых, хэти гукIэ зэхышIэрэр ахэгъуа-тэшъ. Къарэхъэх ахэр гъэзет ыкIи жур-нал зэфэшхъафхэм, щэч хэлъэп, усаклоу ипоэзие мэпытэ, зеушху.

Мэджэджэм иусэхэр кызызэрыкIох, гурылогъошIух, Iофыгъо инхэр къащы-релотыкIы. Джэпсэлъэ мэкъэшхо ахэм ахэлукIырэр, ау теубытэгъэ ин зыхэлъ са-тыр пэпчъ упчIабэу къэуцурэм джэуап афэхъу. Ащ фэдэ гупшысэу ахэлъым иусэ-хэр къагъэиных, къагъэлъэшых.

Сэ сихабзэ сихабзэ,
Ар сизгъашI, ар сизгъуаз.
Адыгагъэр умыт,
Пытэу, пытэу убыт.
Ар зыкIодырэм ухэт? —
Къалыркышым уфэд.

Ныоэжышхъэу упишIит,
Пылыр птхыцIэ рыкIошIит.
(н. 37-рэ)

Усаклоу лъэшэу агъэгумэкIы адыгэ лъэпкъым, ныдэлъфыбзэм, шэн-хабзэхэм къарыкIоштым, ахэр зэкIэ тыфэсакъэу тымыухъумэмэ, кытIышIыштыр, тIцэ-чыштыр къеIо.

Сэ сыгъы зыхъукIэ о ошчы

шхъаеи,
Пуми тыгъынэу чIыпIэ тифэцIит.
Тихэбзэ дахэ непэ бгъэIаеу,
Сыдэуштыгъэу неушчы

тызэгъурыIошIит?
Ухэта адэ, убзэ бгъэкIодмэ?
Уихабзэ кIодмэ, хэтмэ уащыц?
ЗыпIыхъи япIыба лъэпкъэу
къыбгъотмэ,
ЗэримгъэIаерэм ыбзэ ащыц.
(н. 26-рэ)

Мы усэхэр зэкIэ Мадинэ итхыльгъэу «ЧIэтынэрэ джэнэт» зыфиIорэм кы-хэхыгъэх. Иусэ тхыль зэфэшхъафхэр пштэмэ, Хэгъэгум, Ным, Кавказ ядэхэгъэ, бзылфыгъэм ишIуагъэ, заом ижъалы-мыгъэ кызыIотыкIырэ темэхэм, джащ фэдэ къабзэу, сэмэркъэу дахэм, лакъырI макIэм ыкIи а пстэумэ акIыIужъэу, ли-рикэм уащыIокIэ, чIыпIэ гъэнэфагъэ щаубыты.

Шульэгъу зыхэмыл Iофыр кIэIкIырэр, шIульэгъу зэрымыл гулъагIэр тхъэрэп. Арышъ, непэ зимэфэкI лъапIэ хэгъэгъу-ны-фыкIырэ Мадинэ илирическэ макъэ те-дэлун:

Жъогъо минэу уашъом

кышчышIэтырэм
Унэ нэгъо цыкIухэр къащэнэфы.
Сегушчысэу ренэу кыосIошIитым,
Синэлъэгъу сэ кыпфэсэдзы

шъэфэу.
Ощ нахъ дахэ тетэп мы дунаим,
Пшхъащы дэнагъо сыфэзэщы.
О зым ошIэ сыгъум игукIаер,
Джащ пай сишIульэгъур
бдэсэгъошчы.
(н. 10)

Адыгэ хъарым, джэгум хъатыякIор ипчэгугъ, джырэ шыIакIэм ихъатыякIор усаклоу арэу кысыщэхъу. Ипшъэрылъ ащ ин дэд, макIоп фэукIочIырэри, игупшысэ зальэрэри, ауми мэгумэкIы — зэхи-шIыкIыгъа илъэхъан?

Мы дунаеу сызтетыр синасып,
сиджэнэт,
Силъэужэ зэрэсфэлъэкIэу сэ чIыгум
рысэцэ.
Кысфаложымэ сырыраз
сызылIэжыкIэ ордэ,
Усэу стхыгъэм ащыц пщынэ
макъэр зэришъу.
Ситхэгъуагъэр сичIыгу, сихэку
дышъэ инэпкъ,
Адыгабзэу сыбзэгъу згъэдэхъагъэ
семзэщыу.
Сыфэусэу сихэку, сыфэхъахъоу
силъэпкъ,
СышIагъэ лъэужэ зафэ
пхырысэу.
(н. 11)

Фэбагъэр зипшыпIэ Мэджэджэм ипо-эзие, нахъыбэрэ уеджэу, уедэлэу зэпы-тыгъэкIи уезэщырэр, арыба ордэдыри, арыба Iэпэлэсагъэри. Иусэ макъэ гъэтхэ тыгъэу хэхъо, зелэты. Иусэ тхыльхэм ти-республикэ имызакъоу, Краснодар кра-им, Кавказым, Урысыем шаджэх, щэч хэлъэп, усэныр кыдэхъугъ.

Усаклоу, тхаклоу Мэджэджэ Мадинэ итворчествэ зигунэс цыф пстэумэ ацIэкIэ ыкIи тэ, гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иIо-фышIэхэм, ахэм гъусэ зафэтшIэу, имэ-фэкI мафэкIэ тыгу кыддэлэу тыфэгъушIо! Псауныгъэ дахэ иIэу, игупсэ-илъэпIэ цыфхэм адатхъэу, игугъэ нэфэу, ишIагъэ багъоу, илъэсыбэ гушIуагъоу кыгъэ-шIэнэу тыфэлIао.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэттым итыр: усаклоу Мэджэджэ Мадин.

Самбэмрэ тарихьымрэ

ЯПОНИЕМРЭ АДЫГЕИМРЭ ЯЗЭЛЫКІУАКІ

*Япониемрэ Адыгеимрэ самбэмкІэ яхшыпыкІыгъэ коман-
дэхэр Мыекьуапэ зыщызэлукІэгъагъэхэр илгъэс 35-рэ хьугъэ.
Зэнэкьокьухэм ахэлэжъэгъагъэхэм ягукъэкІыжъэхэр
кызыфалотэнхэу, самбэм зэхьокІыныгъэу фэхьурэмэ нахь куоу
зацагъэгъозэнхэу, зэхьыныгъэу здырылэр цыІэныгъэм цагъэ-
нытэнхэу тиреспубликэ щызэлукІагъэх Япониемрэ Адыгеимрэ
самбэмкІэ яветеранхэр.*

Адыгэ Республикэм самбэм-
кІэ и СДЮСШОР ибэнэпІэ алы-
рэгъу щытлэгъугъэхэ спорт-
сменхэр цІэрылх. Хьэпэе Арам-
бий, Гостэкьо Хьумэр, Владимир
Гуринын, Аристотель Спиринов,
Мэрэтыкьо Сахьид, Хьэпэе Хьа-
мид, Къуекъо Руслъан, Пчыхъа-
лыкьо Аскэрбий, ЦІэгъошІу
Хьис, нэмыкІхэри. Илгъэс 35-кІэ
узэкІлэбжэмэ, зэнэкьокьухэр
Адыгэ кьэралыгъо кІэлэгъэджэ
институтым зэрэщыкІогъагъэхэр,
тибэнаклэмэ текІоныгъэр кы-
зэрэдахыгъагъэр кыІотагъ
Адыгеим самбэмкІэ ифедерации
итхаматэу Хьэпэе Арамбий.

А лгъэханым бэнаклэхэр
зІубгъэкІэнхэр кыныгъ. СССР-м
изаслуженнэ тренерэу Кобл
Якьубэ зэхэщэн Іофыгъохэр
дэгъоу зэригъэцкІэгъагъэхэр
Хьэпэе Арамбий ыгу кы-
гъэкІыжыгъэх. Ащ ишІушІагъэ
спортым иветеранмэ ащы-
гъушшэрэп.

Японием кыкІыгъэхэ Ямада-
Санрэ Фудирэ ныбжыкІэхэми
аІукІагъэх. Спортым иветеран-

хэм ябэны ашІоигъоу тисам-
бистхэр чэзыум хэтыгъэх. А.
Хьэпаир, А. Пчыхъалыкьор, Р.
Къуекъор, Хь. ЦІэгъошІур,
нэмыкІхэри Японием кыкІы-
гъэхэм янэкьокьугъэх.

Александр Русских теле-
фонкІэ Хьэпэе Арамбий кы-
фитеуи, Японием ибэнэклуйтІу
Мыекьуапэ кьакІохэ зэрашІои-

гъор кьыриІуагъ. Арамбий кьэба-
рру зэхихыгъэм
ыгъэгъушІуагъ. Японием испорт-
сменхэр Адыгеим
кьэзыщэгъэгъэхэ
Виктор Когэ теле-
фонкІэ дэгъушІи,
тикъалэ спортым
иветеранхэр кы-
рагъэблэгъэнхэу
зэзэгъыгъэх. Уры-
сыем самбэмкІэ
ифедерации ипре-
зидентэу Сергей
Елисеевым япон

хьакІэхэр Москва щыІукІагъэх,
Адыгеим кьакІохэ зэрашІоигъом
пащэхэр цагъэгъозагъэх. Ащ
ыуж Іофыр псынклэу лыкІотагъ.

Адыгеим икультурэ, испорт,
итарихь яхьылІэгъэ кьэбархэр
Японием кыкІыгъэмэ ашІо-
гъэшІэгъоных. Урысыбээр ма-
клэу кьагурІоми, альэгъурэр
зэрашІогъэшІэгъоных кыбгу-
рагъаІо. Адыгэ кьашьохэм
хьакІэхэр яплъынхэуи мэгугъэх.
АР-м и Лгъэкъ музей, обще-
ственнэ движениеу «Адыгэ Ха-
сэм», Адыгеим ичІыпІэ дахэхэм
япон хьакІэхэр ащыІагъэх.

Ушу. Дунаим изэнэкьокьухэр
Къамыхьыгъэ медаль щыІэп

*ТелефонкІэ кьатыгъ. Ки-
таим традиционнэ ушумкІэ
дунаим изэнэкьокьухэр щы-
Іуагъэх. Адыгэ Республикэм
испортсмен ныбжыкІэхэм
дышгъэ медали 5-м нахьыбэ
кыдахыгъ. Тыжыын ыкІи
джэрз медальхэри кьафагъэ-
шъошагъэхэу Мыекьуапэ кьа-
гъэзэжы.*

Тибатырхэр джыри кІэлэеджа-
клэхэми, спортышхом лыгъэ
шыпкьэ щызэрахьагъ. СтІашъу
Іслъам дышгъэ медали 3, зы
тыжыын медаль кьыдихыгъэх.
СтІашъу Ерстэм дышгъэ, ты-
жыын, джэрз медальхэр кыхьы-

гъэх. ЗэшитІуми тагъэгъушІуагъ.
Иван Шевченкэм дышгъэ ме-
далитІу, Даниил Рубинчик
дышгъэ, тыжыын, джэрз медаль-
хэр кыфагъэшъошагъэх.

Тиспортсменхэр тренер-
кІэлэгъаджэхэу Владимир Ва-
сильченкэр НэмытІэкьо Ас-
кэррэ агъасэх. АР-м гъэсэны-
гъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Мини-
стерствэ и СДЮСШОР, дирек-
торыр ХьакІэмызэ Аслъан,
тиныбжыкІэхэр икІэлэеджакІох.
Медальхэр кьытфэзыхьыгъэ
спортсменхэмрэ тренерхэмрэ
тафэгъушІо, кыдахыгъэ щытхьу-
цІэхэм ахагъэхъонхэу афэтІо.

Г. Трошевым фэгъэхьыгъэ зэлукІэгъухэр
Тибэнаклэхэр ятІонэрэх

*Урысыем и Шыхъужгъэу Ген-
надий Трошевым фэгъэхьыгъэ
зэнэкьокьухэу комплекснэ
шъхъээкьэ зэнэкьокьухэмкІэ
Краснодар щыІуагъэмэ коман-
дэ 18 ахэлэжъагъ. АР-м
ибэнаклэхэм ятІонэрэ чІыпІэр
кыдахыгъ.*

УФ-м шъхъээкьэ бэнаклэ-
хэмкІэ ифедерации икьутамэу
Адыгеим щыІэм Іоф щызышІэрэ
Шэуджэн Бислъан кьызэрэти-
ІуагъэмкІэ, тибэнаклэхэр лгъэшъу
фэразэх Сергей Андреевым. Ар
мылькукІэ ІэпыІэгъу кьазэрэ-
фэхьугъэм ишІуагъэкІэ, АР-м
икомандэ гъогу техьагъ, зэнэ-
кьокьухэм чанэу ахэлэжъагъ.

Боевой самбэмкІэ Хьамид
Хазматхановым, кг 90-рэ, Тхыгъо
Заур, кг 60, Светлана Недосту-
повам, кг 55-рэ, ятІонэрэ чІы-
пІэхэр кьахьыгъэх. Теуцожь Ти-
муррэ, кг 70-рэ, Абзэз Рустам-
рэ, кг 80, я 3-рэ чІыпІэхэр кьа-

фагъэшъошагъэх. Артур Гамжи-
евыри ящэнэрэ хьугъэ.

Адыгеим икомандэ агъэхъа-
зырыгъ тренерхэу Алай Бжентха-
новым, Шэуджэн Бислъан,
нэмыкІхэми.

Сурэтым итыр: Шэуджэн
Бислъан тикомандэ кьыфа-
гъэшъошгъэ шІухьафтынхэр
кьегъэлыагъох.

Футбол. А. Абрамовым и Кубок
А. Ушениныр — «Динамо»
икъэлэпчъэлут

*Футболист цІэрыІоштыгъэу
Анатолий Абрамовым ыцІэкІэ
агъэнэфгъэ Кубокым икьыдэхын
фэгъэхьыгъэ зэнэкьокьухэр мэ-
лылфэгъэу мазэм и 3-м аухы-
щтых. Зыгъэсфыгъэ мафэхэм
финалым иа 1/8-м хэхьэрэ
ешІэгъухэр командэхэм яІагъэх.*

— Стадионэу «Юностым»
футбол ешІэгъухэр гъэшІэгъонхэу
щэкІох, — кьелуатэ зэнэкьокьухэм
ясудья шъхьаІэу Пэнэшъу
Мыхьамодэ. — ЗэлукІэгъумэ
нэбгырабэ яплъы. Мыекьопэ
районым, Курганинскэ, Адыге-
им икьуаджэхэм спортыр зи-
кІасэхэр кьарыкІыхэзэ ешІэ-
гъухэм альэплъэх.

ЗэлукІэгъухэр зэраухыгъэхэр:
«Фышт» — АРГ — 1:4,
«Старт» — «Джокер» — 8:5,
«Газпром» — «Зэкъошныгъ-
2» — 5:4, «Курганинск» —
УВД — 1:4, «Приставхэр» —
«Спортмастер» — 4:3, «Кав-
каз» — «Картонтарэр» — 3:3
(пенальтикІэ 8:7), «Олимп»
— «Звезда» — 6:3, МГГТК
— «Динамо» — 0:6.

Футболист ныбжыкІэхэм
яухъазырыныгъэ зэрэхагъахьор-
рэр, еджапІэхэм ястудентхэр зэ-
нэкьокьухэм чанэу зэрэхъажъэ-
хэрэр зэхэщакІомэ кьыхагъэщы.
Анахьэу тынаІэ зытетыдзагъэр
«Кубань» Краснодар хэты-
щтыгъэ Андрей Ушенинын ары.
Гупчэм щешІэрэ футболистыр
мыекьопэ «Динамо» икъэлэ-
пчъэлутэу тхьаумафэм тлэгъ-
гъугъэ. Андрей Мыекьуапэ кы-
щыхьугъ, ныбджэгъубэ тикъалэ

щыриІ. «Динамо» МГГТК-м
6:0-у зэрэтекІуагъэм Андрей
Ушениным иІахьышІу хэлъ.
Къэлэпчъэлутыр цыхъэшІэгъоу
ешІагъ. Андрей кьызэрэтиІуагъэу,
къэлэпчъэлутэу зэрэщытыр щы-
мыгъушшагъэми, гупчэм щябэнхэу
есагъэшъ, кьэлапчъэм чыжъащэу
кыІукІэу, ухьумақІохэм япшъэ-
рылхэр ыгъэцакІэхэу кыхэ-
кІыгъ.

А. Ушенинын Урысыем изэ-
нэкьокьухэу премьер-лигэм
щыкІохэрэм ахэлэжъэнхэу зегъэ-
хъазыры. Командэу зыхъащытыр
тэшІэми, ыцІэ кьетІогорэп.

Гьэтхапэм и 27-м А. Абрамо-
вым и Кубок икьыдэхынкІэ фи-
налым иа 1/4-м щызэлукІэштхэр:

АРГ — «Старт»
«Газпром» — УВД
«Приставхэр» — «Кавказ»
«Динамо» — «Олимп».

Апэрэ ешІэгъур сыхьатыр
10-м аублэшт.

НэкІубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр ЕМТІЛЪ Нурбий.